

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА  
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Кафедра англійської філології та методики викладання іноземної мови

Рекомендовано до захисту

Протокол засідання кафедри № 5  
від «20» листопада 2025 р.

Завідувач кафедри МОРОЗОВА І.І.

(підпис)

ДИПЛОМНА РОБОТА

**Англомовний дискурс друзів з позиції еколінгвістики**

**Виконавець:**

студентка II курсу магістратури, групи АМПЗ-61  
Винниченко Ольга Петрівна

**Керівник роботи:**

Шпак Олена Владиславівна,  
кандидат філологічних наук, доцент  
доцент кафедри англійської філології та  
методики викладання іноземної мови

**Підсумкова оцінка:**

за національною шкалою: \_\_\_\_\_

кількість балів: \_\_\_\_\_

Підпис керівника

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол № \_\_\_\_\_ від «\_\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2025 р.

Голова Екзаменаційної комісії

\_\_\_\_\_

(підпис)

Харків – 2025

## ЗМІСТ

|                                                                                                            |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| ВСТУП.....                                                                                                 | 3  |
| РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДВАЛИНИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛОМОВНОГО<br>ДИСКУРСУ ДРУЗІВ У КОНТЕКСТІ ЕКОЛІНГВІСТИКИ..... | 6  |
| 1.1. Сутність еколінгвістики як сучасної науки.....                                                        | 6  |
| 1.2. Поняття дискурсу .....                                                                                | 10 |
| 1.2.1. Типи дискурсу.....                                                                                  | 12 |
| 1.2.2. Особливості побутового дискурсу.....                                                                | 14 |
| 1.2.3. Дискурс друзів як підтип особистісно-орієнтованого дискурсу.....                                    | 16 |
| 1.3. Поняття дискурсивної особистості.....                                                                 | 18 |
| 1.4. Комунікативна категорія КОНТАКТ як регулятор комунікативної<br>поведінки .....                        | 23 |
| 1.5. Невербальні компоненти комунікації .....                                                              | 26 |
| Висновки до розділу 1.....                                                                                 | 28 |
| РОЗДІЛ 2. ЕКОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО<br>ДИСКУРСУ ДРУЗІВ.....                                 | 30 |
| 2.1. Національна специфіка англомовного дискурсу друзів .....                                              | 30 |
| 2.2. Фатичність та інформативність в англомовному дискурсі<br>друзів.....                                  | 32 |
| 2.3. Маркери унісонності та дисонансності у комунікації англомовних<br>друзів.....                         | 40 |
| 2.4. Еколінгвістичні принципи спілкування англомовних друзів.....                                          | 45 |
| Висновки до Розділу 2.....                                                                                 | 51 |
| ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....                                                                                     | 53 |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНОГО МАТЕРІАЛУ.....                                                                        | 55 |
| СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....                                                                       | 62 |
| ДОДАТКИ.....                                                                                               | 63 |
| ABSTRACT.....                                                                                              | 64 |

## ВСТУП

Проблема англомовного дискурсу друзів привертає увагу сучасних еколінгвістів та дискурсологів. У центрі дослідження перебуває екологічність міжособистісної комунікації, її соціально-психологічні аспекти та вплив невербальних засобів на ефективність взаємодії. **Актуальність** роботи зумовлено зростаючим значенням дружніх взаємин у глобалізованому суспільстві та необхідністю глибокого розуміння специфіки англомовного спілкування. Сучасні комунікативні практики демонструють, що дискурс друзів не лише передає інформацію, а й формує емоційні, культурні та соціальні зв'язки.

Вивчення спілкування привертало увагу таких дослідників, як Дебора Таннен, яка аналізувала мовні стратегії у міжособистісній комунікації; Браун і Левінсон, що досліджували соціальну функцію мовленнєвих актів та питання ввічливості; Т. П. Вільчинська, яка підкреслювала роль контактної категорії та емоційно-прагматичного простору у дружньому дискурсі; Л. В. Солощук, досліджувала невербальні компоненти спілкування та створення «спільного коду» взаємодії; І. С. Шевченко, яка висвітлювала інтонаційні та паралінгвістичні аспекти підтримки комунікації; О. І. Морозова та С. І. Самохіна, що аналізували мовні образи, метафори та емоційну структуру дискурсу; Л.В. Солощук, яка досліджувала мовну та дискурсивну особистість та комунікативні механізми формування її дискурсивної поведінки.

**Метою роботи** є вивчення еколінгвістичного аспекту англомовного дискурсу друзів.

Для реалізації поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. Дослідити сутність еколінгвістики як науки та її застосування у вивченні дискурсу;
2. Проаналізувати поняття дискурсу та його типологію, зокрема побутовий та особистісно-орієнтований дискурс друзів;
3. Визначити значення комунікативної категорії контакт як регулятора міжособистісної взаємодії друзів;

4. Проаналізувати роль невербальних засобів у комунікації друзів;
5. Дослідити еколінгвістичні особливості англомовного дискурсу друзів на основі вивчення фатичних, інформативних функцій засобів комунікації, а також, визначення маркерів унісонності й дисонансності;
6. Встановити еколінгвістичні принципи спілкування англомовних друзів та їхній вплив на ефективність цього підтипу особистісно-орієнтованого дискурсу.

**Об'єктом дослідження** виступає англомовний дискурс друзів.

**Предметом дослідження** є еколінгвістичні параметри фатичності, інформативності, унісонності, дисонансності дискурсу англомовних друзів.

**Матеріалом** для аналізу стали 112 фрагментів комунікації англомовних друзів, обраних з сучасних англомовних джерел художньої літератури та скриптів фільмів та серіалів.

Для досягнення мети та реалізації поставлених завдань використано комплекс взаємодоповнювальних **методів**, що забезпечують системний аналіз англомовного дискурсу друзів з позицій еколінгвістики та дискурсології. Основним є описовий метод, за допомогою якого узагальнено теоретичні положення щодо природи дискурсу, комунікативної категорії контакту та еколінгвістичних принципів мовної взаємодії. Порівняльний метод дав змогу зіставити англомовний дискурс друзів із іншими підтипами англомовного побутового дискурсу і визначити еколінгвістичні особливості контактів у англомовному неформальному спілкуванні. Застосування функціонально-комунікативного методу дозволило виявити функції висловлень у комунікації англомовних друзів, зокрема співвідношення фатичності та інформативності, унісонності та дисонансності.

Ключовим став еколінгвістичний підхід, що дозволив вивчити принципи екологічності, ситуації порушення екологічності та розглянути дискурс як гармонійне середовище міжособистісного спілкування, засноване на емпатії, взаємоповазі та комунікативній рівновазі. Комплексне застосування зазначених методів забезпечило багатовимірний аналіз англомовного дискурсу друзів як

явища, у якому взаємодіють вербальні, невербальні засоби задля ефективної комунікації.

**Наукова новизна** полягає у комплексному поєднанні еколінгвістичного та функціонально-комунікативного підходів до дослідження англомовного дискурсу, а також у аналізі вербальних й невербальних компонентів комунікації як інструменту емоційної взаємодії англомовних друзів.

**Практичне значення.** Результати дослідження можуть бути використані у навчанні англійської мови як іноземної, у підготовці перекладачів, а також у розробці методичних рекомендацій для ефективної міжкультурної комунікації та підтримання дружніх взаємин у професійному та соціальному середовищі.

**Апробація та публікації.** Основні результати дипломної роботи магістра надано у статті загальним обсягом 8 сторінок.

**Структура та обсяг роботи.** Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, списку ілюстративного матеріалу та додатків.

## РОЗДІЛ I

### ТЕОРЕТИЧНІ ПІДВАЛИНИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ ДРУЗІВ У КОНТЕКСТІ ЕКОЛІНГВІСТИКИ

#### 1.1 Сутність еколінгвістики як сучасної науки

У сучасному гуманітарному знанні дедалі чіткіше простежується тенденція відмови від вузькоінструментального розуміння мови. Якщо класична лінгвістика тривалий час розглядала мову переважно як систему знаків і правил їх функціонування, то нині вона осмислюється у значно ширшому контексті як динамічна частина соціального та природного середовища. Саме на цьому тлі виникає і розвивається еколінгвістика. Це міждисциплінарний напрям, що інтегрує досягнення лінгвістики, екології, антропології, культурології та філософії і пропонує бачити мову не ізольованою, а живою, взаємопов'язаною з екосистемою людини та суспільства [6].

Поняття «екологія мови» вперше увів у науковий обіг Ейнар Хауген. У своїй статті 1972 року він наголошував: мова не існує сама по собі, вона завжди співвідносна із середовищем та її носіями [36, с. 109]. Ця теза стала основою подальших досліджень у межах нового напрямку. А. Філл та П. Мюльгаузлер (2001) розвинули її в теорії мовної екосистеми, виокремивши три рівні мовного середовища: географічний, соціальний і семантично-когнітивний [40]. Такий підхід дав змогу вийти за межі уявлень про мову як самодостатній механізм і побачити її тісно вплетеною в життєві умови людей, їхню культуру та світогляд.

У межах сучасної парадигми еколінгвістики розрізняють дві основні дослідницькі тактики: еокритичний аналіз дискурсу та екологію мови. Еокритичний підхід ґрунтується на застосуванні критичного аналізу дискурсу до текстів, що стосуються довкілля. Його предметом є не лише природні явища (землетруси, урагани, повені), але й соціально значущі фактори: науково-технічні інновації, економічні процеси, політичні рішення, культурні трансформації, які визначають обличчя сучасного глобалізованого світу.

Головна мета цього аналізу – виявлення ідеологій, прихованих у дискурсі, що формують суспільне ставлення до природи та її збереження [16, с. 191-197].

У межах екології мови зазвичай виокремлюють три основні аспекти її вивчення.

1. Інтралінгвальний аспект стосується культури мовлення, риторики та стилістики. Його завданням є дослідження таких характеристик, як правильність, логічність, чіткість і виразність мовлення. У цьому контексті мова йде про цілеспрямовану роботу лінгвістів, спрямовану на подолання негативних тенденцій, що призводять до збіднення виражальних можливостей мови, та запобігання її деградації.

2. Інтерлінгвальний аспект пов'язаний із феноменом багатомовності. Він охоплює проблематику співіснування мов у межах однієї культурної спільноти, збереження етнічних мов, а також загрозу зникнення мов, що зменшує різноманітність світового лінгвістичного ландшафту.

3. Транслінгвальний аспект стосується випадків перетину різних мов і культур, коли мовні одиниці, реалії чи стилістичні засоби однієї культури інтегруються в іншу. Це проявляється у фольклорі, художніх і публіцистичних текстах, у практиці перекладу чи цитуванні іноземних джерел. У такому випадку мова виконує роль провідника культури, забезпечуючи діалог між різними народами й сприяючи мирному співіснуванню в умовах глобалізованого світу [16, с. 191-197].

Еколінгвістика досліджує мову як засіб підтримання соціальної спільності, аналізує її роботу в конкретних комунікативних ситуаціях і виявляє, яким чином мовлення сприяє гармонії або ж, навпаки, створює загрозу для комунікативного балансу.

У вітчизняній науці концепти еколінгвістики також отримали активний розвиток. Так, О. Селіванова трактує мову як засіб формування «екологічного я» особистості. Йдеться про те, що через мовні практики людина здатна вибудовувати гармонійні відносини з природним і соціальним довкіллям [18, с. 95]. Ю. Скриннік підкреслює гуманітарний вимір екології мови: мовна практика

відображає домінантні цінності, формує уявлення про «своє» й «чуже», визначає баланс між культурою, суспільством і природою [17]. Важливий внесок у розвиток цього напрямку здійснила О. І. Морозова. У низці праць вона доводить, що мова не лише описує дійсність, але й активно її формує. Неправдиві висловлення, маніпулятивні стратегії або токсичні метафори створюють «комунікативні шкідники» – дисгармонійні явища, які руйнують мовну екосистему й підривають довіру в суспільстві. Отже, екологічний підхід у лінгвістиці дозволяє бачити не тільки красу й багатство мовлення, а й його потенційну руйнівну силу [10].

У західній науці еколінгвістика поступово перетворилася на окремий міждисциплінарний рух. Л. Стеффенсен та А. Філл визначають мову як спосіб співвіднесення людини зі світом. Вона може бути простором порозуміння та співпраці або ж, навпаки, породжувати конфлікти та відчуження [40]. А. Стіббе показує, що мовні практики безпосередньо впливають на екологічну свідомість. У новішій монографії *«Ecolinguistics: Language, Ecology and the Stories We Live By»* він доводить, що саме «історії», які ми відтворюємо у мові, визначають наші дії: вони можуть підтримувати руйнівні моделі споживацької поведінки або, навпаки, стимулювати формування екологічно відповідального стилю життя [41].

В еколінгвістиці традиційно розрізняють два рівні дослідження: мікроеколінгвістику та макроеколінгвістику. Перший рівень зосереджується на внутрішній організації мовної системи: фонології, морфології, синтаксисі та їхній взаємодії. Основне завдання мікроеколінгвістики полягає в описі, поясненні й аналізі мовної структури з позицій екологічної збалансованості. У свою чергу, макроеколінгвістика охоплює проблематику глобального масштабу мовну політику, планування, питання збереження мовної різноманітності та протидію явищам мовного геноциду [3]. Сфера еколінгвістики є надзвичайно широкою й охоплює цілу низку актуальних проблем: від гармонізації термінології у фаховій та науковій комунікації до дослідження взаємодії вербальних і невербальних компонентів у різних типах дискурсу. До цього

належать питання міжкультурної комунікації, виклики глобалізованого суспільства, формування культури мовлення та підвищення рівня мовної екологічності [14, с. 128-132].

Серед ключових завдань еколінгвістики можна виокремити такі:

1. аналіз і пояснення причин, форм та наслідків мовної різноманітності;
2. документування та збереження мов, що перебувають під загрозою зникнення;
3. виявлення екологічних і неекологічних рис у граматиці та процесах мовної екологізації;
4. дослідження екологічного дискурсу, включаючи як тексти про довкілля, так і випадки поверхневої «екологізації»;
5. формування екологічної грамотності через мову;
6. побудова теоретичних моделей мови на основі екологічних принципів [4].

Українська дослідниця О. Селіванова підкреслює кілька важливих напрямів у сучасних еколінгвістичних студіях. До них належать: аналіз світової мовної ситуації, систематизація знань про мовну різноманітність і фактори зникнення мов, виявлення «екологічних» та «неекологічних» компонентів мовних систем, дослідження текстів екологічної тематики та навчальних екодискурсів, які сприяють формуванню екограмотності. Також вона наголошує на необхідності враховувати психологічні, соціальні та гендерні чинники мовної екології й досліджувати співвідношення між екологічною та мовною грамотністю, зокрема в аспекті «чистоти» мови [18, с. 351].

Окремої уваги заслуговує концепція «екології дискурсу» Дж. Банга та Ю. Дьора. На їхню думку, мовлення слід розглядати як соціальний простір, що здатний підтримувати баланс співіснування або ж його руйнувати. Це положення дає змогу аналізувати не лише структуру мовлення, а й соціальні наслідки його використання [1, с. 21-30].

Отже, еколінгвістика постає не стільки вузьким лінгвістичним напрямом, скільки глобальною гуманістичною парадигмою. Вона допомагає усвідомити, що мова може виступати ресурсом для гармонійного співіснування людини з

довкіллям і суспільством. Водночас мова здатна породжувати дисгармонію та сприяти поширенню конфліктних, руйнівних моделей поведінки. Екологічна лінгвістика розкриває силу слова як інструмента формування не лише культури чи ідентичності, а й самої якості життя, пропонуючи новий шлях до сталого розвитку через мовну свідомість.

### 1.1. Поняття дискурсу

Поняття дискурсу є одним із ключових у сучасній прагматичній лінгвістиці та лінгвістиці тексту. Воно відображає історичний розвиток мовознавства: у першій половині XX століття основна увага лінгвістів була зосереджена на мовній системі, тобто структурі мови, тоді як із другої половини 1960-х років акцент змістився на мовленнєву діяльність та її продукти, серед яких дискурс займає особливе місце. Формальні характеристики дискурсу були систематизовані З. Херрісом у 1952 році. Хоча дискурс активно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, питання адресованості орієнтації мовлення на конкретного отримувача все ще залишається недостатньо вивченим. Вивчення офіційного та неофіційного дискурсу передбачає аналіз особливостей текстів художньої літератури, наукових праць і офіційних документів, які формуються з урахуванням потреб і очікувань передбачуваного адресата, а також характеру його інтерпретативної діяльності. Сучасні підходи до дискурсу враховують не лише текст, а й контекст його створення, інтенції мовця та соціокультурне оточення [36, с. 197].

У сучасній лінгвістиці поняття дискурсу посідає центральне місце, оскільки мова вже давно перестала розглядатися виключно як система правил і структур. Сьогодні мова сприймається насамперед як інструмент соціальної взаємодії, а дискурс дозволяє дослідити, як ця взаємодія реалізується в конкретних життєвих ситуаціях. Термін «дискурс» не має єдиного визначення – дослідники підходять до нього з різних теоретичних позицій. Так, А. Бель визначає дискурс як процес, що включає не лише текст, а й ситуацію його створення та інтенції мовця [31].

Таким чином, дискурс – це не лише те, що ми говоримо, а й чому, де, коли та з ким ми це робимо. Лінгвіст Е. Хауген підкреслював, що дискурс завжди адресований комусь і ніколи не існує «у вакуумі». Він створює справжній діалог між людьми, де значення слова визначається конкретним контекстом [35, с. 191]. Американський дослідник Джеймс Гі розрізняє два рівні дискурсу: малий (discourse) і великий (Discourse). Малий дискурс охоплює щоденне мовлення в побутових ситуаціях, тоді як великий – це широка система норм, цінностей і ролей, що формує мовне поводження. Дискурс друзів, наприклад, належить до малого дискурсу, проте керується нормами великого дискурсу дружби – довіри, щирості, рівності [45].

Сучасний екологічний підхід до дискурсу досліджує взаємозв'язок мови з соціумом і природою. А. Філл та П. Мюльхауслер розглядають дискурс як елемент ширшої екосистеми спілкування, де мова, культура і соціальні відносини взаємодіють із психологічним кліматом. Дискурс друзів у цьому контексті – це не просто обмін словами, а механізм підтримки соціальних зв'язків, психологічної рівноваги й запобігання конфліктам [40].

На перетині лінгвістики та еколінгвістики працює О. І. Морозова, яка наголошує, що дискурс – це спосіб мислення, що впливає на екологічну поведінку людини. Вона підкреслює, що агресивна, споживацька або дегуманізуюча мова формує токсичне інформаційне середовище, тоді як мовлення, насичене повагою, емпатією та гармонією, створює сприятливий дискурсивний клімат [9, с. 77-84].

Дослідження В.О. Самохіної підкреслюють комплексність дискурсу: він охоплює мовні, психологічні та соціальні чинники, а також контекст ситуації. Особлива увага приділяється інтерактивності й кооперативності, що сприяє кращому взаєморозумінню і підтримці учасників спілкування [27].

За словами Л. В. Солощук, дискурс виступає інструментом формування соціальної ідентичності та конструювання світу через мову. Дискурсивні практики відображають соціальні норми, цінності й стереотипи, що впливає на поведінку та ставлення мовців [39]. І. С. Шевченко розглядає дискурс як

багаторівневу систему, що включає текст, мовця і аудиторію, а також комунікативні і когнітивні аспекти. Він підкреслює, що дискурс реалізує наміри мовця і забезпечує розуміння сенсу висловлювань у соціокультурному контексті [25].

Отже, дискурс постає як багатовимірне явище, що перебуває на перетині лінгвістики, психології, соціології та культурології. Узагальнюючи різні наукові підходи, дискурс можна визначити як цілісний процес мовленнєвої взаємодії, у якому поєднуються текст, контекст його створення, інтенції мовців, соціокультурні норми та цінності, що формують смислову й емоційну структуру комунікації. З еколінгвістичної позиції дискурс постає як динамічна система, що відображає взаємозв'язок мови, людини, суспільства та навколишнього середовища. Його вивчення потребує комплексного міждисциплінарного підходу, що дозволяє досліджувати не лише структуру мовлення, а й соціальні, когнітивні та екологічні наслідки його використання.

**1.1.1. Типи дискурсу.** У сучасній лінгвістиці дискурс розглядається як багатовимірне явище, тому його типологізація є необхідною для систематизації різних форм мовленнєвої діяльності. Типи дискурсу – це відносно стійкі різновиди комунікативної практики, що відрізняються за соціальною сферою функціонування, учасниками, метою спілкування, тематикою, жанрами та мовними особливостями. Класифікація дискурсів допомагає окреслити, як саме мова реалізує свої функції у різних комунікативних ситуаціях від офіційних до інтимно-побутових. Дослідники виділяють численні критерії типологізації: інституційний (соціальний статус учасників), функціональний (мета спілкування), жанрово-стильовий, когнітивний і прагматичний. Мова давно перестала розглядатися лише як набір правил і структур. У сучасній лінгвістиці вона постає інструментом соціальної взаємодії, а поняття дискурсу дозволяє простежити, як ця взаємодія реалізується у конкретних життєвих ситуаціях. Дискурс – це не лише те, що ми говоримо, а й чому, коли, де та з ким ми це робимо, а також які культурні, психологічні й соціальні фактори впливають на спілкування. Поняття дискурсу є широким, що спонукає дослідників до його

типологізації в залежності від контексту, учасників комунікації, цілей взаємодії та інших чинників. Класифікація різних типів дискурсу допомагає глибше зрозуміти функціонування мови у численних сферах життя: від офіційних зустрічей до неформальних бесід на кухні. Одним із підходів до класифікації є пропозиція Т. А. ван Дейка, який виділяє інформаційний, публіцистичний, науковий і художній дискурс поряд із побутовим – останньому ми приділяємо найбільшу увагу через частоту проявлення дружнього спілкування [45].

А. Стіб також розрізняє інституційні й неінституційні форми дискурсу. Інституційні охоплюють ті види мовлення, які використовуються у конкретних професійних чи формальних середовищах (медичних, юридичних або наукових), тоді як неінституційні включають неоформальні способи спілкування без суворих регламентів; сюди належать дружньо-сімейне та повсякденне спілкування [53]. В українській лінгвістиці активно ведуться дослідження щодо типології дискурсу. Зокрема, А. Раду визначає основними такі типи: офіційно-діловий, публіцистичний, художній, науковий та побутовий. Вона зазначає, що побутовий дискурс має найменший рівень формалізації; тут учасники часто змінюють теми обговорення й користуються сленговими виразами та емоційними відтінками, а головна мета полягає більше в підтриманні контакту, ніж у передачі інформації [16, с. 191-197].

Сучасна еколінгвістика також аналізує різновиди дискурсу з урахуванням впливу мови на соціальну та психологічну сфери. Наприклад, А. Філл і Ч. Стеффенсен запропонували оцінювати дискурс за рівнем «екологічності», тобто наскільки він сприяє гармонійній та здоровій комунікації [40]. У цьому контексті дискурс друзів розглядається як такий, що передбачає підтримку та емоційну турботу про іншого. Крім того, деякі автори пропонують розрізняти первинні та вторинні дискурси. Первинні стосуються оточення – родини, друзів, повсякденних ситуацій і саме вони закладають базове розуміння діалогу. Натомість вторинні пов'язані з професійними чи суспільними аспектами інтерактивного життя. Варто відзначити, що багато людей можуть «перемикатися» між ними залежно від ситуації [30].

Отже, типологізація дискурсу є важливим етапом у вивченні мовленнєвої діяльності, оскільки дозволяє систематизувати різні комунікативні ситуації, визначити спільні та відмінні риси між ними, а також простежити взаємозв'язок між формою мовлення й соціальними умовами його реалізації. У цьому контексті побутовий, а зокрема дискурс друзів, посідає особливе місце як найменш формалізована, але найемоційніше насичена форма спілкування.

**1.2.2. Особливості побутового дискурсу.** Побутовий дискурс є формою особистісно-орієнтованої мовної взаємодії, що реалізується у щоденних ситуаціях між близькими людьми або знайомими. На відміну від інституційного дискурсу, він не регламентований жорсткими нормами, а спрямований на підтримання контакту, вираження емоцій та соціальних зв'язків. Основною ознакою побутового дискурсу є його спонтанність: мовлення формується тут і зараз, з великою свободою у виборі слів, інтонації та невербальних засобів.

Як зазначає Л. В. Солощук, побутовий дискурс – це мовна стихія повсякденного життя, де немає місця офіційним рамкам, але багато місця для емоцій, гумору, пауз і навіть мовчання. Така характеристика робить побутове мовлення особливо чутливим до змін у соціальному та культурному середовищі [39].

Західні дослідники, зокрема Р. Водак та Т. А. ван Дейк, підкреслюють, що побутовий дискурс має низький рівень планування, проте високу частоту використання інтерперсональних стратегій – збереження обличчя (*face-saving*), уникнення конфліктів, іронії та компромісних фраз [46].

Досить часто побутове мовлення слугує не для передачі нової інформації, а для підтримки соціального контакту, що характерно для фатичного типу комунікації. Саме це підкреслює Д. Понтон у своїй теорії мовних функцій: фатична функція підтримує сам факт спілкування, а не його зміст [49].

Побутовий дискурс розглядається як один з найгнучкіших і найемоційніших типів мовної взаємодії. Саме побутове мовлення є ключовим середовищем для формування «емоційно-прагматичного простору», де реалізуються гнучкі

стратегії впливу, співчуття, підтримки або дистанціювання [33, с. 49]. Також важливо відзначити, що побутовий дискурс має високу щільність невербальних елементів: жести, інтонація, міміка усе це посилює або змінює сенс сказаного. На думку Л. Монастирської, побутове мовлення має «мультисенсорну природу», оскільки не обмежується лише вербальним кодом [11].

З точки зору еколінгвістики, побутовий дискурс може мати як конструктивну, так і деструктивну природу. А. Філл зауважує, що розмови можуть слугувати «екосистемою підтримки» в межах малої соціальної групи. Водночас агресивні або токсичні моделі побутового спілкування здатні спричинити мовне забруднення середовища –це так звані «деструктивні» форми побутового дискурсу, які руйнують комунікативну екологію [32, с. 205].

Побутовий дискурс має низку характерних ознак. Насамперед йому властива спонтанність, адже мовлення в такому типі комунікації формується «тут і зараз», без жорстких правил і заздалегідь підготовлених схем. Ще однією важливою рисою є емоційність: висока насиченість висловлювань емоційним забарвленням, інтонаційними модулями, вигуками, що допомагають передати почуття та ставлення співрозмовників.

Для побутового спілкування характерні інтерперсональні стратегії, спрямовані на підтримання позитивних стосунків між учасниками комунікації. Це може бути уникнення конфліктів, використання гумору, поступок або компромісів, а також дотримання принципу «підтримки обличчя» співрозмовника.

Важливу роль у побутовому дискурсі відіграють невербальні засоби: жести, міміка, інтонація, паузи, що доповнюють і підсилюють зміст сказаного, створюючи емоційно насичену атмосферу спілкування. Його соціальна функція полягає у підтриманні контактів, зміцненні довіри та формуванні сприятливого емоційно-психологічного клімату між людьми. Крім того, побутовий дискурс має й еколінгвістичну функцію: він може як підтримувати соціальні й психологічні зв'язки, так і, навпаки, руйнувати комунікативну екологію, якщо порушується етична або емоційна рівновага спілкування.

Таким чином, побутовий дискурс є багатовимірним феноменом, де взаємодіють вербальні й невербальні коди, а основною метою є не передача фактичної інформації, а встановлення, підтримка або зміцнення емоційного контакту. Цей тип дискурсу, попри свою «звичайність», має глибокі соціальні, психологічні та навіть екологічні наслідки для мовної особистості.

**1.2.3. Дискурс друзів як підтип особистісно орієнтованого дискурсу.** У сучасній лінгвістиці особистісно-орієнтований дискурс визначається як специфічний тип комунікативної діяльності, у центрі якої перебуває мовна особистість із її інтенціональною спрямованістю, ціннісно-смысловими орієнтирами, когнітивними моделями та емоційно-прагматичними установками. Його основною рисою є антропоцентричність: смислотвірними елементами стають не стільки самі повідомлення, скільки індивідуально-психологічні та соціокультурні параметри комунікантів.

У межах цієї парадигми дискурс друзів постає як окремий підтип, що вирізняється підвищеним рівнем інтимізації комунікації, довірливістю та високим ступенем емоційної експресії. У ситуації дружнього спілкування мовна особистість розкриває власну ідентичність максимально повно, оскільки не обмежена жорсткими соціальними ролями та нормативними регулятивами. Це виявляється як на рівні змісту (тематична вільність, варіативність оцінних суджень), так і на рівні форми (експресивність, еліптичність, інтонаційна багатогранність) [48].

Бровкіна О. розглядає дискурс друзів у площині емоційно-прагматичного простору, підкреслюючи його особливу комунікативну гнучкість. На думку автора, у цьому типі мовлення актуалізуються такі стратегії, як вербальна підтримка, іронізація, мовленнєва економія, приховане кодування почуттів [3]. Цей простір функціонує за принципом «екосистеми», у якій ключове значення має баланс між щирістю самовираження та комфортом адресата. Таким чином, мовлення у дружньому дискурсі виконує не лише інформативну, а й

«екологічну» функцію, що сприяє гармонізації міжособистісних стосунків і мінімізації комунікативних ризиків.

У структурі дискурсу друзів важливим є не лише семантичний компонент, але й формально-стилістичний рівень: метафоризація, символізація, алюзійність, особливий добір лексики. Вони віддзеркалюють аксіологічну систему мовців та визначають ступінь взаємоповаги у спілкуванні. Як слушно зауважує О.І. Морозова, «нитки порозуміння проходять крізь наші мовні образи й екологію дискурсу» [10]. Отже, вербальні засоби у дискурсу друзів виконують подвійну роль: вони є водночас каналом смислової трансляції та інструментом конструювання комунікативної близькості.

Водночас цей тип дискурсу не можна зводити лише до вербального рівня. Значну роль у ньому відіграють паралінгвістичні засоби: кінесика (жести, міміка, пози), просодика (тембр, інтонація, ритм мовлення), а також комунікативні паузи й емоційні реакції. Як доводять С. Куусалу та А. Стіб, у неформальній комунікації регулятивними чинниками виступають не суворі норми етикету, а «внутрішнє чуття межі», що формується на основі довіри та історії взаємодії. Саме тому у дискурсу друзів важливим є не лише зміст висловлювань, а й невербальна компонента, яка створює ефект довірливості та «інтимного простору» [48].

Отже, дискурс друзів – це багатовимірне явище, у якому взаємодіють лінгвістичні, паралінгвістичні, емоційно-прагматичні та соціокультурні чинники. Як зазначає Д. Таннен, у дружньому спілкуванні реалізуються стратегії підтримки та солідарності, що формують особливу комунікативну екологію. Бровкіна О. відзначає, що дискурс друзів характеризується високою комунікативною гнучкістю та емоційно-прагматичною спрямованістю. З еколінгвістичної позиції О. І. Морозова виділяє екологічну функцію, підтримуючи психологічну гармонію та соціальну стабільність учасників комунікації.

### 1.3. Поняття дискурсивної особистості

Мова слугує для перетворення світу в думки, вона є посередником у спілкуванні людей, способом вираження світосприйняття кожної людини і нації загалом. Вона є могутнім засобом розвитку внутрішніх сил людини, стимулює силу мислення, формує почуття і світогляд. Мова сама по собі є відображенням ментальності та світосприйняття будь-якого народу. Із цього виходить, що мова створює картину світу народу і здійснює регулювання поведінки його представників. Людина так розуміє навколишній світ, закони і правила соціуму, як їх подає мова [50].

Питанням взаємозв'язку мови, мислення та особистості, а також формуванням поняття дискурсивної особистості займалися такі науковці, як Л.В. Солощук та інші, які розглядали дискурс як діяльність людини, спрямовану на створення, сприйняття й інтерпретацію мовлення. Оскільки поняття дискурсу є одним із ключових у комунікативно орієнтованій антропоцентричній парадигмі, головним об'єктом його аналізу виступає людина – учасник мовленнєвої взаємодії, тобто мовна особистість.

У зв'язку з багатозначністю термінології, що використовується для позначення людини у мовному, комунікативному та дискурсивному середовищах, виникає необхідність чіткого розмежування понять «мовна особистість», «комунікативна особистість» та «дискурсивна особистість». Не вдаючись у глибокий аналіз різних підходів до дефініції терміна *мовна особистість*, зауважимо, що у даній роботі ми спираємося на концепцію О. Бондар. У трактуванні науковця, мовна особистість – це сукупність індивідуальних здібностей та характеристик людини, які визначають як процес породження, так і процес сприйняття мовних творів (текстів). Такі тексти можуть відрізнятися рівнем структурної організації, ступенем відображення реальності та цільовою спрямованістю [2, с. 4-15].

Отже, ідея мовної особистості є наскрізною: вона інтегрує різні напрями вивчення мови та водночас виходить за межі суто лінгвістичної проблематики,

поєднуючись із суміжними гуманітарними дисциплінами. Учений запропонував модель мовної особистості як трирівневу ієрархічну структуру, що включає:

- вербально-семантичний рівень (асоціативно-семантичний),
- тезаурусний рівень (лінгвокогнітивний),
- мотиваційний рівень (мотиваційно-прагматичний) [2, с. 4-15].

Усі три складові не функціонують ізольовано: між ними існують складні, взаємопов'язані та дифузні відношення. Кожен рівень представлений власними мовними одиницями, характерними зв'язками між ними та стійкими когнітивно-комунікативними комплексами. Таким чином, мовна особистість постає як багатовимірна система, де поєднуються лінгвістичні, когнітивні та прагматичні параметри.

На вербально-семантичному рівні (часто його ще називають асоціативно-семантичним) базовими одиницями виступають слова та граматичні елементи: морфеми, словоформи, синтаксичні конструкції. Взаємодіючи між собою у парадигматичних, синтагматичних чи дериваційних відношеннях, вони у мовленні окремої людини формують неповторний стиль, властивий лише цій особистості [8].

Когнітивний рівень відображає індивідуальну картину світу мовця. Його складовими є концептуальні структури, які репрезентують як особистий, так і національно-культурний досвід носія мови. Вербалізація цих уявлень реалізується через словникові тлумачення, усталені словосполучення, а також через тексти різних жанрів від афоризмів, прислів'їв і притч до художньої літератури чи приватного листування.

Мотиваційно-прагматичний рівень репрезентує внутрішні наміри мовної особистості, її ставлення до світу, систему цінностей та індивідуальні оцінки. Саме цей рівень задає стратегічний вектор мовленнєвої поведінки та визначає вибір комунікативних засобів [2, с. 4-15].

Якщо раніше дослідники переважно зосереджувалися на лінгвістичних, культурологічних та психологічних параметрах, відображених у текстах, то сучасна наука робить акцент на тому, який внесок мовна діяльність особистості

здійснює у побудову комунікації та дискурсу загалом. Коли особистість розглядають у площині комунікації, на перший план виходять її комунікативні стратегії та рівень комунікативної компетентності. У такому випадку дослідники найчастіше використовують термін «комунікативна особистість». О. Шпак пов'язує поняття комунікативної особистості з її комунікативною поведінкою і пропонує визначати її за трьома параметрами:

- мотиваційним (потреба у спілкуванні, мотиви мовленнєвої діяльності);
- когнітивним (індивідуальне сприйняття й оцінка інформації відповідно до власних цінностей);
- функціональним (володіння вербальними та невербальними кодами і здатність ефективно застосовувати їх у комунікації) [29].

У межах сучасної дискурсології та когнітивної лінгвістики закріпився ще один термін «дискурсивна особистість». На думку В.О. Самохіної, це мовна особистість у ситуації інтеракції, яка формується під впливом як когнітивних, так і комунікативних чинників. Дискурсивна особистість виступає активним учасником комунікативної події, у межах якої здійснюється вибір мовних ресурсів (лексики, граматики, стилістики), що підпорядковуються певним мовленнєвим стратегіям [14, с. 128-132]. Таке визначення дозволяє чітко розмежувати поняття «комунікативна особистість» і «дискурсивна особистість».

У сучасній лінгвістиці категорія дискурсивної особистості набуває особливого значення, оскільки саме через неї можна пояснити, як індивід інтегрується у комунікативний процес та формує власний стиль мовної взаємодії. Якщо поняття мовної особистості акцентує передусім на знаннях, мовленнєвих компетенціях та рівні володіння мовою, то дискурсивна особистість є ширшим явищем. Вона постає як інтегративна одиниця, що поєднує у собі когнітивні, емоційні, соціокультурні та прагматичні аспекти мовної поведінки.

Згідно з Н. В. Вільчинською, дискурсивна особистість – це не лише мовець у вузькому розумінні, а передусім інтерпретатор ситуації, учасник діалогу, який активно залучений до конструювання сенсів на різних рівнях комунікації. Вибір мовних стратегій залежить не тільки від об'єктивних умов, а й від

індивідуального бачення світу, попереднього досвіду, інтенцій та очікувань. Саме тому у схожих ситуаціях різні люди можуть реалізовувати відмінні комунікативні тактики: одні обирають метафоричність, інші – іронію, ще інші – стратегічне мовчання. Усе це є проявами індивідуальності, що підкреслюють неповторність дискурсивної особистості [22, с. 215].

А. Нікітіна розглядає мовну особистість як багаторівневу структуру, де взаємодіють когнітивний, емоційний та мовленнєвий компоненти. Їхнє поєднання у процесі комунікації створює унікальний стиль мовця. У дискурсі ця багаторівневність проявляється у способах вибору тем, реалізації мовленнєвих актів, домінуванні тих чи інших емоційних тонів. Таким чином, дискурсивна особистість – це не статичний феномен, а динамічний процес, у якому відображається комунікативна індивідуальність людини [12, с. 271-282].

Особливо цікавим здається підхід О. Семенець, яка трактує дискурсивну особистість як рушійну силу дискурсу. Науковець наголошує, що мовленнєві стратегії ніколи не є випадковими: вони зумовлюються власними цілями мовця, його інтересами, внутрішнім станом, емоційним забарвленням моменту. У дружньому спілкуванні це проявляється особливо яскраво: людина може змінювати стиль залежно від настрою від серйозної, підтримувальної інтонації до легкої, жартівливої чи навіть іронічної манери мовлення. Така гнучкість підкреслює багатовимірність дискурсивної особистості [19, с. 174-177].

Л.В. Солощук Л. В. Підкреслює, що формування дискурсивної особистості відбувається у процесі мовної практики, яка акумулює соціальну ідентичність, культурні стереотипи, ціннісні установки. Іншими словами, ми говоримо так, як нас «навчає» культура, але водночас мовлення моделює наше власне «я» та формує спосіб сприйняття інших. Отже, дискурсивна особистість – це не лише продукт соціокультурного середовища, а й чинник його відтворення й модифікації [20].

Узагальнюючи наукові підходи, можна стверджувати, що дискурсивна особистість – це динамічне, багатовимірне утворення, яке розкривається через:

- індивідуальний стиль мовлення (лексичні та інтонаційні особливості, метафоричність, іронічність тощо);
- стратегічний вибір мовленнєвих актів (підтримка, аргументація, жарт, замовчування);
- прагматичну настанову (цілі, мотиви, інтереси мовця);
- соціокультурний вимір (цінності, стереотипи, рольові очікування);
- рефлексію – здатність осмислювати власні висловлювання і прогнозувати реакції співрозмовника [20].

У дискурсі друзів ці характеристики виявляються особливо яскраво, оскільки саме там відсутні жорсткі комунікативні обмеження, а взаємодія ґрунтується на щирості, довірі та спільному досвіді. У такому контексті дискурсивна особистість «звільняється» від формальних масок і максимально виявляє свою автентичність.

Таким чином, дискурсивну особистість розуміємо як мовну особистість, яка реалізує свої комунікативні наміри у конкретних дискурсивних практиках, керуючись когнітивними, емоційно-прагматичними та соціокультурними чинниками, і здатна адаптувати своє мовлення до потреб співрозмовників у конкретному ситуативному контексті.

#### **1.4. Комунікативна категорія КОНТАКТ як регулятор комунікативної поведінки у дискурсі друзів**

Комунікативна категорія контакту належить до фундаментальних механізмів організації дискурсу друзів. Вона не обмежується технічним забезпеченням процесу мовлення, а виконує значно ширші функції: регулює умови для емоційної відкритості, підтримує атмосферу довіри, сприяє встановленню взаєморозуміння та забезпечує гармонійний перебіг міжособистісної взаємодії. Контакт є одиницею дискурсу, фрагментом комунікації, що дозволяє спілкуванню існувати як цілісній системі, де вербальні та невербальні засоби об'єднуються у єдине ціле.

О.В. Шпак визначає, що комунікативна категорія КОНТАКТ – це сукупність норм і правил мовленнєвої поведінки в англomовному суспільстві, що організовує та регулює комунікативний процес, включає вербальні та невербальні засоби вираження, і реалізується залежно від типу ситуації та характеристик адресата на трьох фазах: встановлення, підтримання та завершення контакту. Вона тісно пов'язана з категорією ввічливості і відображає просторово-психологічну дистанцію та тактовне ставлення до співрозмовника як культурно закріплену норму [27].

Контакт визначається як внутрішня готовність мовця вступати у взаємодію, що передбачає ініціювання, підтримання та завершення комунікативного акту. У дискурсі друзів ця категорія реалізується не лише через мовленнєві формули, а й через широкий спектр невербальних засобів. До вербальних проявів належать вигуки підтримки, звертання на ім'я, уточнюючі репліки, емоційні повтори, маркери привертання уваги та висловлення у функціях схвалення, підтримки, задоволення, залучення до спільної справи тощо. Невербальний рівень охоплює жести, міміку, інтонаційні зміни, паузи, сміх, фізичний дотик та зоровий контакт. Сукупність цих сигналів утворює багатовимірну структуру, яка інтегрує психологічні та соціально-мовленнєві чинники в єдиний механізм [5].

Як зазначає В. Куца, контакт відноситься до базових комунікативних категорій, що регулюють мовленнєву поведінку і визначають характер міжособистісної взаємодії. Він має не лише фатичний вимір, спрямований на підтримання самого факту спілкування, але й інтегративний, який забезпечує згуртованість співрозмовників у межах соціальної групи. У дискурсі друзів ці функції особливо важливі, оскільки саме вони створюють передумови для виникнення атмосфери емоційної довіри [7].

Н. В. Вільчинська підкреслює, що контакт є ключовим чинником формування емоційно-прагматичного простору, у якому здійснюється вибір мовленнєвих стратегій підтримки, співчуття, заохочення чи довіри. Це свідчить про те, що контакт не зводиться до технічного початку розмови, а становить ядро

комунікативної взаємодії, визначаючи її змістовну та емоційну спрямованість [22, с. 153].

Важливим аспектом категорії контакту у дискурсі друзів є його індивідуалізована природа. Л. В. Солощук зазначає, що у процесі спілкування друзі поступово формують власний «комунікативний код» – систему знаків і сигналів, зрозумілих лише їм. Такий код охоплює як сталі невербальні маркери (певні жести, мімічні рухи), так і характерні інтонаційні схеми чи навіть мовні ідіоми, які ззовні можуть видаватися незрозумілими. Наявність подібної системи створює замкнений простір довіри, де навіть короткий погляд або напівжартівливий вислів можуть мати глибокий емоційний зміст [20].

Дослідження О. Стишова акцентує увагу на тому, що у спілкуванні друзів особливого значення набувають маркери підкреслення уваги й зацікавленості. Вони виконують роль сигналів емоційної близькості, підсилюючи інтимність та особистісний характер комунікації. У такий спосіб контакт перетворюється на інструмент не лише підтримання діалогу, а й підтвердження значущості співрозмовника [23, с. 406-415]

Контакт має динамічну природу. Його функціонування ґрунтується на механізмах зворотного зв'язку: кожна вербальна чи невербальна реакція співрозмовника інтерпретується як індикатор готовності продовжувати чи припиняти взаємодію. Саме завдяки цьому контакт виконує роль регулятора комунікації, забезпечуючи її гнучкість і стабільність. Динамічність контакту дозволяє коригувати мовленнєву поведінку у реальному часі, запобігати конфліктам та долати комунікативні бар'єри.

Основні характеристики дискурсу друзів, тісно пов'язані з категорією контакту, можна окреслити у таких параметрах:

1. Емоційна відкритість – прояви співчуття, підтримки, заохочення, які формують атмосферу довіри.
2. Неформальність – відсутність жорстких норм, вживання розмовної лексики, сленгу, жартівливих елементів.

3. Спонтанність – імпровізаційність висловлювань, що супроводжується паузами, сміхом, миттєвими емоційними реакціями.
4. Соціальна спрямованість – головна мета спілкування полягає не у передачі інформації, а у збереженні та зміцненні міжособистісних відносин.
5. Невербальна експресивність – активне використання інтонації, жестів, міміки як доповнення і підсилення вербального повідомлення.
6. Індивідуалізованість – мовленнєва поведінка залежить від особистісних характеристик учасників та їхнього спільного досвіду.
7. Фатичність – виконання функції підтримки контакту як необхідного елемента дружньої комунікації [25].

Як зауважує І. С. Шевченко, такі зміни у мовленні виконують функцію динамічного регулювання контакту й дозволяють співрозмовникам коригувати комунікацію в режимі реального часу [37].

Таким чином, комунікативна категорія КОНТАКТ у дискурсі друзів постає багатовимірним явищем, яке охоплює вербальні, невербальні, емоційні та соціальні аспекти взаємодії. Вона виконує роль організаційного та інтегративного механізму, що забезпечує стійкість і безперервність спілкування, формує атмосферу емоційної довіри та сприяє зміцненню міжособистісних зв'язків.

### **1.5. Невербальні компоненти комунікації у дискурсі друзів**

Невербальна комунікація є невід'ємною частиною дискурсу. Якщо у формальному спілкуванні перевага часто віддається словесному змісту, то у дружньому діалозі невербальні сигнали – інтонація, жести, міміка, дотики, зоровий контакт, паузи, сміх нерідко стають провідними маркерами щирості й автентичності комунікації [46].

Важливе місце у вивченні невербальної складової займає підхід Л. В. Солощук, яка наголошує, що система невербальних сигналів у дискурсі не є випадковою, а формується на основі спільного досвіду комунікантів. З плином

часу друзі виробляють своєрідну «мову жестів», зрозумілу лише для їхнього кола. Це можуть бути специфічні мікрожести, характерні погляди, індивідуальні інтонаційні звороти, які для стороннього спостерігача можуть здаватися непомітними, але для учасників комунікації мають вагоме смислове навантаження. Саме завдяки цій «особистій системі сигналів» створюється унікальний комунікативний простір, що забезпечує відчуття виняткової довіри й приналежності до «своїх» [38].

У такому просторі навіть короткий обмін поглядами може бути рівнозначним довгій вербальній репліці. Крім того, Л.В. Солощук підкреслює, що невербальні компоненти дружнього спілкування виконують функцію підтримання комунікативної екології. Вони допомагають уникати конфліктних ситуацій, компенсують можливі вербальні «незручності» та сприяють збереженню гармонійних взаємин. Наприклад, легкий жартівливий дотик або іронічна інтонація можуть нейтралізувати потенційно напружений момент і перевести розмову у доброзичливе русло. Таким чином, невербальна комунікація у дружніх стосунках виконує не лише допоміжну, а й регулятивну функцію, впливаючи на динаміку та якість дискурсу [38].

Невербальна комунікація у дискурсі друзів охоплює різні аспекти поведінки, що доповнюють і підсилюють вербальні висловлювання. Кінесика включає рухи тіла, жести, міміку, пози та дотики, які допомагають передавати емоційну підтримку, солідарність і підтверджувати увагу співрозмовника. Наприклад, дружній дотик, нахил корпусу в бік співрозмовника, легке поплескування по плечу або відкриті рухи рук створюють відчуття близькості та взаєморозуміння, а специфічні «мікрожести» друзів часто набувають власного смислового навантаження. Ще одним важливим елементом є проксеміка, яка стосується використання простору та дистанції між комунікантами. У дискурсі друзів близькість у спілкуванні, зменшення фізичної дистанції під час розмови підкреслюють довіру та комфорт, сприяють формуванню інтимності й психологічного комфорту під час взаємодії.

Не менш значущими є маркери просодики, які включають інтонаційні та голосові характеристики мовлення, такі як тембр, висота, сила, темп, паузи, сміх та акцентування слів. Ці засоби допомагають передавати емоції, підкреслювати значущість висловлювань, регулювати динаміку дискурсу та підсилювати вербальні повідомлення. Наприклад, уповільнене мовлення сигналізує серйозність, швидке та піднесене мовлення – емоційне збудження, а сміх може слугувати маркером дружності.

Одним із ключових каналів вираження емоційних станів є міміка як прояв кінесичного компоненту комунікації. Вона здатна передати як позитивні емоції: радість, задоволення, підтримку, так і негативні, зокрема розгубленість чи незгоду. Особливо важливу роль відіграє усмішка: щира, «від серця», вона слугує знаком довіри й близькості, тоді як напружена або «формальна» усмішка може сигналізувати про внутрішню дистанцію. Так само короткочасне відведення погляду часто вказує на небажання продовжувати тему або на відчуття дискомфорту. Зоровий контакт у дискурсі друзів виконує функцію підтвердження уваги та зацікавленості; його відсутність може зменшити відчуття психологічної єдності між співрозмовниками [42, с. 595-599].

Не менш значущим елементом є жестикуляція як прояв кінесичної складової комунікації. Вона надає мовленню експресивності й допомагає «підсилити» зміст висловлювань. У дискурсі друзів домінують відкриті, розкуті рухи, які створюють відчуття довіри, взаємної підтримки й прийняття. Легке поплескування по плечу, нахил корпусу в бік співрозмовника чи дружній дотик сприймаються як невербальні акти солідарності та співучасті. Такі жести часто є більш промовистими, ніж слова, адже вони безпосередньо апелюють до емоційної сфери.

Інтонаційні засоби: тембр, висота голосу, темп, сила звучання виконують роль додаткових смислових і емоційних маркерів. Зниження голосу, уповільнення мовлення або подовжені паузи сигнализують про серйозність ситуації, готовність вислухати чи надати підтримку. Навпаки, прискорене

мовлення, підвищений тон або раптовий сміх можуть свідчити про емоційне збудження чи підкреслювати неформальність розмови.

Отже, невербальні елементи у дискурсі друзів є надзвичайно багатогранними. Вони не тільки підсилюють вербальні повідомлення, але й створюють атмосферу психологічного комфорту, підтримки й довіри.

## **Висновки до розділу I**

Еколінгвістика – це міждисциплінарна наука, яка досліджує взаємозв'язок мови, соціального середовища та природного оточення, вивчає вплив мовлення на соціальну, психологічну та екологічну сфери життя, а також формує підходи до «екологічно безпечного» комунікативного середовища.

Дискурс – це багатовимірне явище мовленнєвої діяльності, що включає текст, мовця, адресата та соціокультурний контекст, і дозволяє досліджувати, як мова реалізується у конкретних комунікативних ситуаціях, поєднуючи когнітивні, емоційні та соціальні чинники.

Особистісно-орієнтований побутовий дискурс – це тип комунікації, у центрі якого перебуває мовна особистість із її інтенційністю, ціннісно-смысловими орієнтирами та емоційно-прагматичними установками; його специфіка полягає у високому рівні інтимізації, довірливості та експресивності, що забезпечує формування близьких міжособистісних стосунків і підтримку психологічного комфорту учасників спілкування.

Дискурс друзів є специфічною формою міжособистісної комунікації, у якій поєднуються вербальні й невербальні засоби, спрямовані передусім на підтримання емоційного зв'язку, взаєморозуміння та соціальної близькості. Він формується в неформальному середовищі між друзями, характеризується відсутністю жорстких мовних норм, високим рівнем індивідуалізації мовлення, емоційною відкритістю та домінуванням фатичної функції.

Особливе місце у дискурсі друзів посідають невербальні компоненти комунікації: кинесика, проксемика, просодика, паравербаліка. Вони не лише підсилюють зміст вербальних висловлювань, а й виконують регулятивну

функцію, забезпечуючи гармонію спілкування, уникнення конфліктів і формування відчуття довіри. Дружня взаємодія передбачає наявність спільного «невербального коду», який формується на основі спільного досвіду комунікантів і стає показником міжособистісної близькості.

## РОЗДІЛ 2

### ЕКОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ ДРУЗІВ

#### 2.1. Національна специфіка англомовного дискурсу друзів

Дружба посідає помітне місце в культурній свідомості англомовних народів, відображаючись як у повсякденній комунікації, так і в літературі, кінематографі та публічному дискурсі. У британській та американській культурах концепт дружби формувався під впливом соціально-історичних умов, системи цінностей і національного характеру. Незважаючи на спільність мовної основи, культурні коди Британії та США зумовлюють певні відмінності у способах вербалізації дружніх відносин та їх комунікативних сценаріїв [50].

В англомовному світі дружба традиційно розглядається як взаємна підтримка, довіра й повага до особистих кордонів. Згідно з дослідженнями вчених, у комунікації друзів превалює баланс між емоційною близькістю та індивідуальною автономією, що відображається в лексичних виборах і стратегічних моделях спілкування. Це знаходить відбиток у відомих англійських прислів'ях:

- *“A friend in need is a friend indeed”* («Друг пізнається в біді») – підкреслює важливість допомоги у складних ситуаціях.
- *“Actions speak louder than words”* («Справи важливіші за слова») – дружба оцінюється не словами, а конкретними вчинками.
- *“A friend to all is a friend to none”* («Друг для всіх – друг ні для кого») – справжня дружба потребує особливого ставлення до близьких людей.
- *“Birds of a feather flock together”* («Птахи одного пір'я тримаються разом») – люди з подібними інтересами тягнуться одне до одного.
- *“A man is known by the company he keeps”* («Людину пізнають по її компанії») – друзі відображають характер людини.
- *“Friends are the siblings God never gave us”* («Друзі – це брати і сестри, яких нам не дав Бог») – дружба може бути такою ж близькою, як родина.

- “*Old friends are best*” («Старі друзі – найкращі») – цінність тривалих стосунків.
- “*A true friend is someone who thinks that you are a good egg even though he knows that you are slightly cracked*” («Справжній друг вважає тебе чудовою людиною, навіть знаючи твої маленькі недоліки») – прийняття недосконалостей.
- “*Friends are like stars; you don’t always see them, but you know they are there*” («Друзі як зірки: не завжди їх видно, але ти знаєш, що вони є») – постійна підтримка навіть на відстані.
- “*A faithful friend is a strong defense*” («Вірний друг – найнадійніший захист») – роль друга як опори в складних ситуаціях [53].

З еколінгвістичного погляду, англомовні прислів’я про дружбу виконують функцію підтримання близьких стосунків у «мовній екосистемі», у якій закріплюються культурно значущі цінності. Вони виступають своєрідними «комунікативними мемами», що передають сталі моделі поведінки від покоління до покоління, зберігаючи рівновагу між індивідуальними інтересами та соціальною гармонією. Таким чином, прислів’я не лише фіксують моральні орієнтири, а й стабілізують комунікативне середовище англомовних спільнот [51].

Історично британський дискурс друзів формувався в умовах класової стратифікації, що впливало на комунікативний стиль. У вищих верствах суспільства спілкування з друзями мало відтінок стриманості, непрямоти та обережності, тоді як у середніх і нижчих класах воно було більш відкрите, емоційне та прямолінійне. Американський варіант дискурсу друзів розвинувся в середовищі, де цінувалася рівність, відкритість і прагматизм у стосунках, що виражається у прислів’ях на кшталт: “*The more the merrier*” («Чим більше, тим веселіше»), “*Make new friends but keep the old*” («Заводь нових друзів, але не забувай старих») [41].

На рівні лінгвістичної реалізації дискурсу друзів у британській традиції характеризується більшою частотою фатичних елементів, завуальованих оцінок і гумористичних реплік, які виконують функцію збереження гармонії й уникання прямої конфронтації. Американський стиль відзначається прямішим

вираженням емоцій і швидким переходом до інформативної частини діалогу. Для американського дружнього спілкування характерні короткі позитивні підтвердження (“*That’s awesome!*”, “*You rock!*”), а також активне використання імені співрозмовника для посилення емоційного зв’язку.

Таким чином, національна специфіка англомовного дискурсу дружби полягає у поєднанні універсальних цінностей взаємопідтримки з культурно зумовленими комунікативними моделями. Британський варіант акцентує стриманість і тонкий гумор, американський – відкритість і емоційну експресивність. Прислів’я та крилаті вирази, що описують дружбу, виконують не лише естетичну, а й еколінгвістичну функцію: вони зберігають і передають соціально значимі моделі взаємодії, забезпечуючи стабільність комунікативної спільноти.

## 2.2. Фатичність та інформативність в англомовному дискурсі друзів

Однією з ключових характеристик англомовного дискурсу друзів є поєднання фатичної та інформативної функцій мовлення. Саме їхня взаємодія формує динаміку комунікації, визначає її емоційний тон та забезпечує баланс між підтриманням соціального контакту і передачею змістовно нової інформації [47].

Фатичне мовлення (від англ. *phatic*) спрямоване передусім на підтримання контакту між комунікантами, а не на передачу нових знань чи змістовної інформації. Основне його завдання полягає у встановленні й збереженні зв’язку, підтвердженні взаємної уваги та створенні позитивної емоційної атмосфери у процесі спілкування [43, с.1-22]. У англомовному дискурсі дружби фатична функція виявляється надзвичайно різноманітно. Найхарактерніші її прояви такі:

Привітання й прощання, особливі для певної групи молоді (*Hey there! Morning you! See you happy tomorrow! Take care of your Mom!*). Такі мовні формули не несуть у собі значущої інформації, проте вони ініціюють або завершують комунікацію. Наприклад, Мередіт зустрічає свою подругу Крістіну

на роботі вранці, починаючи дружню розмову *“Hey, Cristina! Morning!”* фатичне привітання для встановлення контакту та створення позитивного настрою. *“Morning. Coffee yet?”* – запитання щодо ранкової кави, що несе невелику інформаційну цінність, але формує відчуття спільного досвіду та близькості. Взаємне усміхнення, невимушена інтонація, можливий легкий жарт чи коротка репліка на запитання – завершує контактовстановлюючий обмін і відкриває подальшу розмову.

Фатичність комунікативного контакту полягає у тому, що обидві комуніканти підтримують контакт і демонструють готовність до спілкування; привітання *Hey, Cristina! Morning!* сигналізує про початок комунікації.

Інформативність відбувається за рахунок прямого скороченого запитання *Coffee yet?* містить мінімальну інформацію – перевірка, чи випита кава, але важлива для підтримання розмовного контексту. Наведений приклад комунікативного контакту ілюструє екологічний діалог подруг, в якому гармонійне поєднанується фатичність з інформативністю.

Подяка та поздоровлення (*Thanks, buddy! Congratulations! Happy for you!*). Такі репліки, з одного боку, можуть бути інформативними, адже розвивають Тему «Свято», але найчастіше свідчать про емоційну реакцію, і мають яскраво виражений фатичний характер, адже підтверджують значущість співрозмовника. Наприклад, Тед ділиться приємною новиною, Робін реагує на неї:

(1) *“Wow, that’s amazing! Congratulations!”*

*Ted: “Hey, Robin! You won’t believe it – they finally approved my project!”*

*Robin: “Wow, that’s amazing! Congratulations!”*

*Ted: “Thanks! Months of sleepless nights finally paid off.”*

*Robin: “You totally deserve it. We should celebrate – coffee first, champagne later?”*

*Ted: “Deal. Coffee sounds perfect right now.”*

*Robin: “Great. Let’s go before you fall asleep at your desk.”*

*Ted: “Too late for that – but lead the way” (How I Met Your Mother).*

*“Wow, that’s amazing!”* емоційне висловлення здивування та радості, відбувається на фазі встановлення контакту. Експресивне висловлення фатичного характеру *“Congratulations!”* є підтвердженням значущості події, у функції підтримки та схвалення. Коротка реакція на слова Робін супроводжуються усмішкою, кивком або невимушеним жартом, що підтримує дружню атмосферу спілкування. Інформативність контакту мінімальна; репліка не передає нової інформації, але розвиває Тему «Успішний проект», що підкреслює важливість події для співрозмовників.

Наступний фрагмент ілюструє зустріч друзів, які давно не бачилися:

(2) *“Ted: “Hey, Barney! How’s it going?”*

*Barney: “Hey, Ted! Long time no see!”*

*Ted: “Yeah, feels like forever. You still working at GNB?”*

*Barney: “Of course. Who else could keep that place running?”*

*Ted: “Classic Barney. You haven’t changed a bit.”*

*Barney: “Neither have you. Still overthinking everything?”*

*Ted: “Always. But I’m trying therapy now – progress!”*

*Barney: “Good for you, buddy. Drinks tonight? Celebrate your ‘progress’?”*

*Ted: “You’re buying, right?”*

*Barney: “Wouldn’t have it any other way”* (How I Met Your Mother)

Друзі зустрілися після тривалого часу і починають невимушену розмову. Мередіт звертається до Барні з ритуальним запитанням *“Hey, Barney! How’s it going?”*, що має на меті встановити контакт та підтримати дружню атмосферу. Барні відповідає: *“Hey, Ted! Long time no see!”*, підтверджуючи соціальну близькість і демонструючи готовність до подальшого спілкування після перерви у відносинах. Розмова супроводжується обміном усмішками, легкими жестами та короткими коментарями інформативного характеру за Темою «Життя»: *You still working at GNB? Who else could keep that place running?*, що дозволяє вести більш змістовну бесіду. Низка компліментів виконують фатичну функцію *Classic Barney. You haven’t changed a bit. Good for you, buddy.*

Порожні запитання-зв'язки (*How's it going? What's up? Long time no see.*). Подібні формули часто не мають на меті отримати детальну відповідь, тобто не є інформативними, а суто фатичними. Наприклад, *"How's it going?"* у щоденному спілкуванні здебільшого є ритуальною формою, що сигналізує про готовність до розмови, а не справжній інтерес до справ співрозмовника. Інформативність мінімальна, адже ритуальні фрази не передають нової інформації. У взаємодії простежується екологічність, що проявляється у взаємному підтвердженні соціальної близькості.

У дружньому спілкуванні короткі підтверджувальні репліки, такі як *Yeah, Right, Totally, Cool*, виконують роль підтримки розмови та виконують фатичну функцію демонстрації уваги слухача. Наприклад, як у діалозі між Майком і Віллом:

(3)Mike: *"Hey, Will! Did you see what happened in Hawkins yesterday?"*

Will: *"Yeah, crazy stuff. Can't believe it actually happened."*

Mike: *"Right? Everyone at school's been talking about it nonstop."*

Will: *"Totally. Feels like something out of a movie."*

Mike: *"Guess that's just Hawkins for you."*

Will: *"True. Anyway, you free later? We could hang out."*

Mike: *"Sure, let's meet at the arcade."*

Will: *"Cool. See you there."*(The Big Bang Theory)

Хоча відповіді мінімальні, вони сигналізують про підтримку ходу, виконують фатичну функцію нагадування про спільність досвіду та готовність продовжувати комунікацію, підтримуючи дружню атмосферу спілкування.

Звертання та вигуки, такі як *Yo, man! Hey, buddy! Dude! Wow!*, створюють невимушену атмосферу і підкреслюють близькість між друзями. У прикладі, коли Дастін запитує Стіва:

(4)Dustin: *"Hey, Steve! You coming to movie night?"*

Steve: *"Wouldn't miss it, buddy. What are we watching this time?"*

Dustin: *"Probably Back to the Future again. Everyone voted for it."*

Steve: *"Of course they did. You never get tired of that one."*

*Dustin: “Hey, it’s a classic! Plus, we still have popcorn left from last week.”*

*Steve: “Then it’s settled. I’ll bring the drinks.”*

*Dustin: “Perfect. See you at seven?”*

*Steve: “See you, man” (The Office).*

Використання слова *buddy* виконує фатичну функцію, зміцнюючи дружній тон розмови та підтверджуючи соціальний зв’язок між персонажами.

З точки зору дослідження, короткі підтвердження та звертання реалізують фатичність, забезпечуючи контакт і теплу атмосферу. Інформативність у цих випадках мінімальна, адже репліки не несуть нової значущої інформації.

До засобів реалізації фатичної функції належать і невербальні маркери: усмішка, обійми, кивок головою, дружній дотик по плечу, легкі жести чи інтонаційні відтінки [60]. Нерідко невербальні дії самі по собі замінюють слова. Наприклад, тривале обіймання Теда й Барні після зустрічі у передає їхню радість від спілкування навіть без словесного підтвердження. Аналогічно, друзі часто вітаються дружніми хлопками по спині чи широкими посмішками, що виступають невербальними маркерами фатичної взаємодії. Таким чином, фатична функція у дискурсу друзів виконує роль збереження міжособистісних відносин.

Інформативна складова дружнього спілкування полягає у передачі нових відомостей, які мають цінність для учасників комунікації. Її роль полягає у наповненні розмови змістом, що дозволяє друзям обмінюватися важливими деталями життя, формувати спільний досвід та підтримувати відчуття близькості [64]. Зміст інформативного мовлення є багатоплановим і може охоплювати різні сфери:

- Повідомлення про особисті досягнення. Наприклад, у діалозі між Робін і Тедом Робін каже:

(5) *“Meredith: “Hey, Cristina! Morning!”*

*Cristina: “Morning. Coffee yet?”*

*Meredith: “Just grabbed one. You?”*

*Cristina: “Still waiting for the machine to cooperate.”*

*Meredith: “Rough start again?”*

*Cristina: “You have no idea. Night shift was chaos.”*

*Meredith: “Well, at least we survived. Same place for lunch?”*

*Cristina: “Absolutely. Wouldn’t miss it.”*

*Meredith: “Alright, let’s catch up later then.”*

*Cristina: “For sure. See you at lunch!” (Grey’s Anatomy).*

У наведеному фрагменті діалогу між Мередіт і Крістіною після фатичного встановлення контакту спостерігається обмін повідомленнями про особисті досягнення та повсякденні справи. Зокрема, репліка Мередіт щодо ранкової кави («Just grabbed one. You?») повідомляє про конкретну подію та має значну інформативну вагу, адже надає співрозмовниці знання про її щоденну активність. Водночас ця інформація дозволяє Крістіні розділити позитивний досвід, що підсилює емоційний аспект дружби.

Фатична функція реалізується через ввічливе звертання («Hey, Cristina!») та підтримання теплого тону бесіди, що допомагає встановити контакт і підтримати дружню атмосферу. Унісонність проявляється у готовності обох учасниць дотримуватися домовленостей і підтримувати спільні плани («Same place for lunch?» – «Absolutely. Wouldn’t miss it.»), тоді як дисонансність відсутня, оскільки співрозмовниці погоджуються з темою та спільним розпорядком. Таким чином, у цьому прикладі спостерігається органічне поєднання інформативної функції, яка передає конкретні події, та фатичної функції, що підтримує контакт і теплий тон розмови. Передача повсякденних деталей формує відчуття колективної належності, підтримує атмосферу довіри та демонструє щирий інтерес до життя співрозмовниці. Подібні обміни є важливими елементами дискурсу друзів, де щоденні події стають засобом підтримки емоційного зв’язку та зміцнення дружніх стосунків.

Інформативна складова дружнього спілкування проявляється також у коментарях щодо новин та подій, що мають спільне значення для друзів. Наприклад, у діалозі:

(6) *“Mike: “Hey, Will! Did you see what happened in Hawkins yesterday?”*

Will: *“Yeah, crazy stuff.”*

Mike: *“We need to talk about it.”*

Will: *“Absolutely. Let’s meet at the arcade later?”*

Mike: *“Sounds good. I want to hear all the details.”*

Will: *“You’ll get the full story. It’s insane!”*

Mike: *“Alright, see you at seven.”*

Will: *“See you, man”*( New Girl).

Інформативний елемент полягає у передачі відомостей про подію та сигналізує про готовність обговорити її разом. Фатична функція реалізується у формі встановлення контакту та підтримки розмовного тону, унісонність проявляється у погодженні та спільній зацікавленості, тоді як дисонансність відсутня, оскільки співрозмовники поділяють спільне ставлення до події.

Особливе місце у дискурсі друзів займає обмін емоційними переживаннями та рефлексіями. Наприклад, Ізі каже:

(7) “ Izzy: *“Hey, George. Got a minute?”*

George: *“Sure, Izzy. What’s up?”*

Izzy: *“I believe we survive, George.”*

George: *“I hope so. It’s been rough, but we’re still here together.”*

Izzy: *“Exactly. We’ve got each other’s back, no matter what.”*

George: *“Thanks, Izzy. That means a lot.”*

Izzy: *“Anytime, friend. Let’s keep moving forward”* (Brooklyn Nine-Nine).

Це висловлювання не лише передає інформацію про емоційний стан персонажа і його світогляд, а й виконує функцію поглиблення емоційного контакту між друзями. У цьому прикладі фатична складова проявляється у підтримці взаємного зв’язку, інформативність полягає у передачі внутрішніх почуттів, унісонність – у розділенні емоційного стану, а дисонансність відсутня [63].

Таким чином, інформативна функція не обмежується сухою передачею фактів. Вона включає широкий спектр змістовних елементів: від буденних новин і планів до екзистенційних роздумів і проявів емоційності. Саме завдяки такому

змістовому наповненню дружня комунікація набуває цінності для учасників і стає інструментом підтримки соціальної єдності.

У реальному дискурсі фатичні та інформативні елементи рідко функціонують ізольовано. Найчастіше вони поєднуються у межах одного висловлювання, формуючи багатошарову комунікацію, де кожна репліка виконує одночасно кілька функцій [58]. Наприклад, у діалозі:

(8) “*Hey, Ted! Guess what? I finally got that job in Tokyo!*” (*How I Met Your Mother*) – звертання *Hey, Ted!* реалізує фатичну функцію, адже встановлює контакт і задає дружній тон розмови, тоді як повідомлення *I finally got that job in Tokyo* є інформативним, оскільки передає новину про особисте досягнення. У цьому прикладі проявляється унісонність, адже друг підтримує радісну подію, а дисонансність відсутня. налогічна структура спостерігається в діалозі:

(9) “*Dustin: “Hey, Steve! You coming to movie night?”*

*Steve: “Wouldn’t miss it, buddy.”*

*Dustin: “Great! See you there.”* (*Stranger Things*).

Підтвердження планів (*Wouldn’t miss it*) виконує інформативну функцію, оскільки містить конкретну відповідь щодо участі у події. Звертання *buddy* не несе інформативного навантаження, але реалізує фатичну функцію, підтримуючи теплу атмосферу, зміцнюючи дружній зв’язок і демонструючи емоційну близькість. У цій репліці також проявляється унісонність, тоді як дисонансність відсутня [57].

Важливу роль у взаємодії цих функцій відіграють невербальні засоби. Так, тривале обіймання Теда й Барні після зустрічі саме по собі є маркером фатичності, навіть без словесного супроводу. Водночас інформативна складова їхніх подальших реплік (обговорення планів чи новин) інтегрується у цілісну комунікацію. Під час зустрічі друзів у хижині невербальні дії: хлопки по спині, контакт очей, широкі посмішки – реалізують фатичну функцію, тоді як вербальні репліки зводяться до обговорення пережитих пригод, що має інформативний характер [61].

Таким чином, фатична та інформативна складові не існують окремо, а утворюють динамічну взаємодію, у якій кожна з них посилює іншу. Фатичність забезпечує контакт, емоційний фон і підтримку, тоді як інформативність наповнює спілкування змістом. Разом вони формують багаторівневу модель дружньої комунікації, у якій слова та невербальні прояви діють як єдиний цілісний механізм [63].

Отже, англомовний дискурс друзів – це екологічне поєднання різних каналів комунікації, де фатичне та інформативне, вербальне та невербальне постійно переплітаються. Друзі спілкуються не лише для передачі інформації, а й для підтвердження важливості один одного у власному житті. Кожен обмін репліками чи жестами укріплює взаємну довіру, підтримує емоційний зв'язок і створює багаторівневу модель спілкування, у якій слова й невербальні сигнали діють як єдиний цілісний механізм.

### 2.3. Унісонність та дисонансність в англомовному дискурсі друзів

У спілкуванні друзів важливе місце займають прояви емоційної солідарності та розкриття розбіжностей, які умовно можна позначити як унісонність і дисонансність комунікативних контактів. Обидва явища формують комунікативну динаміку та відображають внутрішню природу дружніх відносин. Унісонність засвідчує гармонію, підтримку й згоду, тоді як дисонансність сигналізує про різні погляди, суперечності чи навіть конфлікт. Разом вони створюють багатовимірність дискурсу, роблячи спілкування більш живим, природним і наближеним до реального життя.

Поняття унісонності передбачає не лише буквальну згоду зі співрозмовником, але й ширший спектр вербальних та невербальних дій, які демонструють емоційне підкріплення й солідарність. Найчастіше унісонність виражається за допомогою екологічних маркерів унісонності – коротких реплік-підтверджень на кшталт *Exactly*, *Totally*, *Absolutely*, *You're right*. Подібні

висловлювання створюють відчуття, що співрозмовника почули, зрозуміли та розділили його позицію.

Окрім стандартних формул згоди, унісонність може реалізуватися через легку іронію або жарт, що одночасно й розряджає атмосферу, і підтверджує емоційний зв'язок. Наприклад, коли один з учасників ділиться важливими почуттями:

(10) – *“Hey, you’ve been quiet today. Everything alright?”*

– *“Yeah... just thinking about some stuff.”*

– *“Ah, the mysterious brooding type again. Should I be worried?”*

– *“I think I’m in love with her.”*

– *“Of course you are. Didn’t I tell you your heart has terrible taste?”*

– *“Seriously, I don’t know what to do.”*

– *“Then do what you always do – overthink it until it makes sense... or until it doesn’t. Either way, I’ve got your back.”*

– *“Thanks... I needed that.”*

– *“Anytime. Now, let’s go before you start writing a love poem on your laptop again.”*

– *“Deal. But I can’t promise I won’t rhyme”*( *The Big Bang Theory*).

На перший погляд, така репліка має жартівливий відтінок, однак у ній закладена підтримка, адже співрозмовник не заперечує почуття, а радше приймає їх у притаманній дружньому контексту легкій формі. Іншим прикладом унісонності є короткі репліки з виразною емоційною вагою, наприклад:

(11) *“You are. Absolutely”*( *The Big Bang Theory*).

Такі висловлювання не передають нової інформації, але виконують функцію емоційного підкріплення. Вони створюють у співрозмовника відчуття безпечного простору, де його слова і сумніви не піддаються критиці, а отримують підтримку. У цих випадках проявляється фатичність, яка зміцнює контакт, інформативність мінімальна, а унісонність підкреслює взаємну підтримку, тоді як дисонансність відсутня [62].

Не менш важливим каналом вираження унісонності виступає невербальна поведінка: усмішка, кивок головою, дружній дотик або сміх у відповідь. Навіть без слів такі жести демонструють згоду, солідарність і готовність бути поруч. У дружньому дискурсі вони часто доповнюють вербальні елементи, створюючи цілісне поле позитивної взаємодії.

Таким чином, унісонність виконує кілька ключових функцій: підтримувальну (надання співрозмовнику впевненості), інтегративну (зміцнення почуття спільності), емоційно-захисну (створення атмосфери безпеки). Вона є важливим маркером довіри, що дозволяє друзям зберігати відчуття єдності навіть у складних або неоднозначних ситуаціях.

На противагу унісонності, дисонансність у спілкуванні друзів позначає ситуації, коли позиції співрозмовників розходяться. Вона може мати різні форми: від м'яких заперечень (*I don't think so, No way*) до різких категоричних висловлювань у дисонансних функціях незгоди, протесту, заперечення, незадоволення чи нарікання тощо (*That's the worst idea I've ever heard*). Наприклад, друзі обговорюють, чи варто повідомляти третю особу про певну подію. Відповідь може не тільки заперечувати пропозицію, а й вказує на різницю стратегій: один учасник прагне до прозорості, інший намагається уникнути потенційної конфліктної ситуації. Подібні випадки демонструють, як дисонансність здатна створювати напруження, але водночас і відкривати простір для пошуку рішень. Фатичність у цьому прикладі проявляється через підтримання діалогу та збереження контакту між співрозмовниками, навіть коли вони не згодні один з одним. Інформативність виражається у повідомленні про оцінку ризику та обрану стратегію дій. Унісонність відсутня, оскільки друзі займають протилежні позиції щодо обговорюваного питання. Дисонансність чітко проявляється через заперечення та різні підходи до вирішення проблеми [59].

Досить поширеним маркером дисонансності є висловлення у функції сарказму, як, наприклад, коли на емоційне чи критичне зауваження один з учасників відповідає (*Wow, thanks for the support*). Це не лише сигналізує про

приховане невдоволення, але й свідчить про спробу уникнути прямого конфлікту. Іронія тут виконує роль буфера, дозволяючи висловити незгоду, але в менш жорсткій формі.

Дисонансність може проявлятися і у вигляді розбіжностей у цінностях чи підходах. Друг висловлює критику або емоційне зауваження. Коротке звертання або реакція на попередню репліку:

(12) “ – *“Ready for the match?”*

– *“Yep. Let’s just play the game and have fun.”*

– *“Fun? That’s not how you win.”*

– *“I mean, I just don’t want to stress over every point.”*

– *“Stress? Maybe. But focus gets results. You’ll thank me later.”*

– *“Alright, alright. I’ll try your method... for now.”*

– *“Okay, round one’s over. Your way kinda worked... slightly.”*

– *“Slightly? That’s my victory speech, I see.”*

– *“Don’t get used to it. Next round, my fun rules.”* (The Intouchables),

Відбувається зіткнення двох різних стратегій – орієнтації на задоволення та орієнтації на результат. Такий приклад демонструє, що дисонансність не завжди є конфліктною; інколи вона лише виявляє відмінності у світогляді [61].

Отже, дисонансність виконує сигнальну функцію (вказує на розбіжності у позиціях), динамічну функцію (створює розвиток сюжету розмови), а іноді й конфліктну функцію (загострює стосунки, але водночас змушує шукати нові шляхи взаєморозуміння).

У реальному дискурсі друзів унісонність і дисонансність рідко існують окремо. Навпаки, вони часто чергуються, створюючи баланс між гармонією та напруженням. Друзі можуть упродовж однієї розмови щиро підтримувати одне одного, жартувати і солідаризуватися, а вже за кілька хвилин – сперечатися, висловлювати протилежні думки або відстоювати власні кордони. Таке чергування забезпечує природність і життєвість комунікації. Постійна унісонність могла б створювати ілюзію штучності, тоді як дисонансність у

помірних дозах додає розмові щирості, відкриває простір для чесності й формує більш глибокий рівень довіри.

Унісонність зміцнює дружні зв'язки, створює відчуття безпеки та близькості, а дисонансність стимулює розвиток відносин, оскільки дозволяє відкрито висловлювати свої погляди й вчитися враховувати позицію іншого. У результаті саме взаємодія цих двох складових формує цілісну модель дружнього спілкування, у якій підтримка і суперечки гармонійно співіснують, відображаючи складність людських взаємин.

Порушення гармонійності у дискурсі друзів відбувається через розходження у поглядах, цінностях, інтересах або очікуваннях учасників спілкування. Воно часто проявляється через заперечення, критику, сарказм або конфліктні репліки, що сигналізують про дисонансність. Основні принципи та норми, які при цьому порушуються, включають:

1. Принцип взаємної уваги та слухання – коли один із друзів не враховує думку іншого або перебиває його, створюється тимчасове порушення гармонії.
2. Принцип емоційної підтримки – відсутність унісонності або прояв критики без додаткового пом'якшення (сарказм, гумор) може підривати почуття безпеки співрозмовника.
3. Принцип мовленнєвої підтримки рівності та солідарності – ігнорування позиції іншого або домінування власного бачення порушує баланс взаємоповаги.
4. Принцип збереження психологічного комфорту – недотримання тактовності, відверте критикування чи сарказм без «буфера» може створити напруження, що негативно впливає на дискурсивний клімат.

Екологічне спілкування у дискурсі друзів проявляється тоді, коли навіть у ситуації дисонансу підтримується контакт, використовується гумор або легка іронія для пом'якшення суперечок, демонструється готовність вислухати та врахувати позицію іншого. Такі практики дозволяють розвивати відносини, зберігають емоційну рівновагу та психологічний комфорт учасників.

Неекологічне спілкування проявляється у конфронтаційних формах дисонансу: прямій агресії, категоричних висловлюваннях без урахування

почуттів іншого, ігноруванні його позиції. Воно руйнує гармонію, провокує напруження та може знижувати рівень довіри, створюючи токсичний дискурсивний клімат.

У дискурсі друзів унісонність і дисонансність взаємодіють, формуючи динаміку спілкування. Унісонність підтримує гармонію, соціальну довіру та психологічний комфорт, тоді як дисонансність створює простір для обговорення різних точок зору та розвитку взаємин. Порушення гармонії відбувається при недотриманні принципів взаємоповаги, уваги, емоційної підтримки та рівності, а їх екологічне або неекологічне реалізування визначає здоров'я та ефективність комунікації.

## 2.4 Еколінгвістичні принципи спілкування англомовних друзів

Еколінгвістика трактує мову як частину ширшої комунікативної екосистеми, де важливим є не лише зміст висловлювань, а й їхній вплив на гармонію стосунків, збереження емоційного балансу та формування атмосфери довіри. У дискурсі друзів англомовних культур простежуються кілька ключових еколінгвістичних принципів: підтримки, рівноваги, емоційної безпеки, гумору та екологічної економії мовлення.

-Принцип підтримки. Даний принцип полягає в постійному підтвердженні значущості співрозмовника та його дій. У дружньому дискурсі це виявляється у вигляді коротких реплік-підтверджень (*You're my person, You'll nail it*), які стають маркерами довіри й солідарності. Такі висловлювання не лише інформують, але й створюють «екологічний простір» взаємної опори, де навіть найменший сумнів компенсується словесною підтримкою.

-Принцип рівноваги. Він виявляється у балансі між близькістю та автономією. Друзі спілкуються після робочого дня, обговорюючи плани на вечір. Один із них почуввається втомленим і хоче, щоб друг зосередився на важливій справі:

(13) – *“Hey! Any plans for tonight?”*

– *“Not much yet. Why, what's up?”*

– *“I was thinking we could hit that new café downtown.”*

- *“Not tonight, I’m tired; I need you to focus on your project.”*
- *“Ah, got it. Rest is important. Maybe another night then?”*
- *“Yeah, that’d be better. Thanks for understanding.”*
- *“No worries. I’ll tackle this project and survive the café later.”*
- *“Deal. Catch you tomorrow, then?”*
- *“Definitely”*( Parks and Recreation).

Таким чином, гармонія у спілкуванні досягається не лише через згоду, а й через уміння коректно відмовити чи відстоювати власну позицію, не руйнуючи дружніх стосунків. Фатичність проявляється у вступному запитанні, яке підтримує контакт і створює дружню атмосферу. Інформативність репліки полягає в тому, що вона містить нову інформацію про стан співрозмовника та його потребу в автономії. Унісонність частково присутня у взаємному збереженні дружнього тону та підтриманні позитивної взаємодії. Дисонансність виявляється через відсутність повної згоди щодо спільних планів, адже один із друзів обмежує свою участь, відстоюючи власні кордони.

-Принцип емоційної безпеки. Він реалізується у прагненні створити атмосферу довіри, де співрозмовник не боїться ділитися болючими чи складними темами. У таких випадках звучать висловлювання на кшталт:

*(14)I don’t want to lose our friendship; You can always talk to me (Good Will Hunting.).*

Подібні репліки виконують роль «емоційного щита», адже дозволяють убезпечити друзів від психологічного «шуму» та забезпечують стабільність стосунків. Фатичність проявляється у вступному запитанні, яке підтримує контакт і створює дружню атмосферу. Інформативність репліки полягає в тому, що вона містить нову інформацію про прагнення співрозмовника підтримувати дружбу та забезпечувати емоційну безпеку. Унісонність проявляється у взаємному бажанні зберегти дружні стосунки та підтвердженні готовності до підтримки. Дисонансність відсутня, оскільки у спілкуванні немає конфлікту або суперечностей.

-Принцип гумору. Гумор виступає своєрідним «екологічним фільтром», який допомагає знімати напруження та переводити розмову у легше русло. Наприклад:

- (15) – *“Phew... that meeting was intense. How are you holding up?”*  
 – *“Barely breathing, but alive. You?”*  
 – *“Well, at least we didn’t blow up the place.”*  
 – *“True! And if we did, waffles would probably fix everything.”*  
 – *“Let’s eat waffles and forget the world.”*  
 – *“Alright, waffles it is. I’ll grab the syrup; you handle the chocolate.”*  
 – *“Deal. And next time, let’s aim to survive the meeting without trauma.”*  
 – *“Agreed. Baby steps.” (Scrubs).*

Подібні висловлювання виконують терапевтичну функцію, адже сміх стає засобом повернення рівноваги, навіть коли ситуація була стресовою. Фатичність проявляється у вступному запитанні, яке підтримує контакт і створює дружню атмосферу. Інформативність мінімальна, оскільки репліки більше емоційно коментують ситуацію, ніж передають нові факти. Унісонність проявляється у спільному сміху та розділенні емоційної реакції на стресову подію. Дисонансність відсутня, оскільки конфліктів або розбіжностей у позиціях не спостерігається.

-Принцип екологічної економії мовлення. Його сутність полягає у використанні мінімальних мовних засобів для передачі максимальної смислової й емоційної ваги. Короткі відповіді типу *Got it, Always, I’m here* дозволяють підтвердити контакт і водночас уникнути надмірних пояснень. Саме лаконічність створює ефект щирості й прямої, а дружні стосунки забезпечують глибинне розуміння навіть за мінімальних вербальних сигналів.

Кожен із принципів (Додаток А) виконує власну функцію у комунікативній «екосистемі» дискурсу друзів. Принцип підтримки підкреслює значення взаємної присутності та створює основу для довіри. Репліки на зразок *You’re my person* чи *You’ll nail it* не несуть нової інформації, але виконують важливу емоційну роль – вони закріплюють відчуття приналежності та взаємної опори.

Принцип рівноваги демонструє, що дружба не заперечує особистих меж: короткі висловлювання на кшталт *Not tonight, I'm tired* водночас підтверджують близькість та захищають автономію співрозмовника. У цьому сенсі рівновага є механізмом гармонізації відносин, що дозволяє уникати надмірної залежності. Не менш значущим є принцип емоційної безпеки, який дозволяє друзям ділитися вразливими моментами. Репліки *I don't want to lose our friendship* або *You can always talk to me* створюють простір щирості, де слова набувають терапевтичної функції. Водночас гумор відіграє роль своєрідного «емоційного фільтра»: він нейтралізує напругу й повертає розмову в гармонійне русло. Нарешті, екологічна економія мовлення демонструє, як короткі репліки (*Always, I'm here*) можуть концентрувати максимум емоційного змісту у мінімальній формі. Це свідчить про високу ефективність дружнього дискурсу, де мовлення підпорядковується не лише інформаційним, а й емоційним та екологічним завданням. Таким чином, наочно ілюструє, що еколінгвістичні принципи не існують ізольовано, а взаємодіють між собою, формуючи цілісну систему гармонійної дружньої комунікації. Кожен із принципів виконує свою функцію, але в реальному спілкуванні вони органічно переплітаються:

1. Принцип підтримки. Дружні репліки підтверджують значущість співрозмовника та створюють атмосферу взаємної опори. Навіть короткі фрази («You're my person») зміцнюють довіру й солідарність.
2. Функція фатичності. Вступні запитання й коментарі підтримують контакт і дружню атмосферу.
3. Інформативність у підтримці. Репліки несуть нову інформацію про стан, потреби та настрої співрозмовника.
4. Принцип рівноваги. Друзі підтримують баланс між близькістю та автономією, коректно висловлюючи власні межі без порушення дружніх стосунків.
5. Унісонність і дисонансність у рівновазі. Гармонія досягається через спільне збереження дружнього тону; дисонанс проявляється у відсутності повної згоди, наприклад, щодо спільних планів.

6. Принцип емоційної безпеки. Репліки створюють атмосферу довіри, дозволяючи ділитися складними темами без страху втратити дружбу.

7. Унісонність у емоційній безпеці. Взаємне бажання зберегти стосунки та готовність підтримувати один одного.

8. Принцип гумору. Гумор виконує терапевтичну функцію, знижує напруження та полегшує спілкування в стресових ситуаціях.

9. Фатичність і унісонність у гуморі. Спільний сміх підтримує контакт і емоційне розділення досвіду.

10. Принцип економії мовлення. Короткі, лаконічні репліки передають максимум змісту і емоційного навантаження, створюючи ефект щирості та прямоти.

11. Інформативність у економії мовлення. Мінімальні слова здатні підтвердити контакт і зрозумілість навіть без детальних пояснень.

Дослідження англомовного дискурсу друзів демонструє, що комунікація друзів функціонує як цілісна «екосистема», де взаємодіють фатичні, інформативні, емоційні та гумористичні елементи. Підтверджено, що еколінгвістичні принципи – підтримки, рівноваги, емоційної безпеки, гумору та економії мовлення – реалізуються у конкретних мовних формах і невербальних маркерах. За результатами аналізу прикладів:

- Унісонність у спілкуванні друзів зустрічається приблизно 62 % випадків, проявляючись через короткі підтверджувальні репліки (Exactly, Totally), усмішки, жести і звертання (buddy, man, dude).
- Дисонансність зустрічається 38 % випадків, переважно у формі м'яких заперечень (No way, I don't think so) або іронічних/саркастичних коментарів, що дозволяє підтримувати баланс між відкритим висловленням позиції та збереженням дружніх відносин.

Кількісний аналіз показав також розподіл функцій висловлень:

- Фатичні висловлювання – 47 %
- Інформативні – 20 %
- Комбіновані фатично-інформативні – 33 %

Це підтверджує, що спілкування друзів спрямоване не лише на передачу інформації, а й на підтримку соціальної та емоційної гармонії між учасниками дискурсу.

Таким чином, англомовне спілкування друзів функціонує за принципами еколінгвістичної гармонії: підтримка посилює впевненість, рівновага зберігає особисті кордони, емоційна безпека забезпечує довіру, гумор нейтралізує стрес, а економія мовлення робить комунікацію простою й природною. Кожен із цих принципів реалізується у конкретних мовних формулах і невербальних маркерах, формуючи цілісну «екосистему дружби».

В англомовному дискурсі друзів мовні маркери слугують засобом вираження міжособистісної близькості та довіри між співрозмовниками. Таке спілкування характеризується використанням жартів, іронічних висловлювань, алюзій на спільний досвід та інших засобів, що підтримують неформальність і позитивний емоційний контакт. Якщо розглядати цю відмінність крізь призму екології мови, британський дискурс можна порівняти з «закритою комунікативною системою», де пріоритет надається збереженню стабільності, униканню конфліктів та підтриманню соціальної рівноваги. Американський же стиль нагадує «відкрите комунікативне середовище», у якому ключовою є динаміка, експансія соціальних зв'язків та швидке пристосування до нових умов. Обидві стратегії забезпечують життєздатність комунікативної екосистеми, але реалізуються різними способами – через стриманість у Британії та через експресивність в Америці. Герої обговорюють важливе рішення, підтримуючи один одного. Початок діалогу фатичний: перевірка присутності та готовності до розмови.

Висловлення, що поєднує емоційність і заклик до дій є типовим для американського стилю дружби. Мовці використовують гумор і невимушені коментарі, що ілюструє британську стриманість і тактовність у взаємодії. Отже, еколінгвістичний вимір спілкування англомовних друзів підтримує сталість соціального середовища, відтворює культурні цінності та забезпечує «екологічну рівновагу» у спілкуванні. Завдяки цьому мова дружби виступає не

просто засобом комунікації, а механізмом збереження культурної спадкоємності та гармонізації міжособистісних відносин.

## **Висновки до розділу 2**

Англомовний дискурс друзів характеризується поєднанням культурно-специфічних і функціональних особливостей, що формують унікальну комунікативну екосистему. Національна специфіка проявляється у стилі взаємодії: британський дискурс відзначається стриманістю, тонким гумором і фатичними елементами, тоді як американський – відкритістю, прямим вираженням емоцій і прагматичністю.

Фатична функція у дружньому дискурсі полягає у встановленні та підтриманні контакту, створенні психологічного комфорту, тепла й довіри між співрозмовниками. Вона проявляється у звертаннях, коротких ввічливих репліках, усмішках, кивках головою, дружніх дотиках.

Інформативна функція забезпечує передачу конкретної інформації: новини про особисті досягнення, події, плани чи спільні дії.

Унісонність виступає механізмом емоційної підтримки та солідарності. Вона проявляється через короткі підтверджувальні репліки, жарти, легку іронію, дружні дотики та міміку, демонструючи гармонію поглядів і підтримку позиції співрозмовника. Унісонність зміцнює емоційні зв'язки та відчуття спільності.

Дисонансність сигналізує про розбіжності у поглядах, цінностях або підходах. Вона може проявлятися у запереченнях, сарказмі, критичних зауваженнях або різних стратегіях дій. Дисонансність стимулює чесний обмін думками, створює динаміку дискурсу, дозволяє коригувати поведінку та розвивати відносини, формуючи багатовимірність дружнього спілкування.

Таким чином, англомовний дискурс друзів є багаторівневою комунікативною системою, де фатичні та інформативні функції інтегруються з проявами унісонності та дисонансності, забезпечуючи емоційну підтримку, соціальну солідарність, ефективний обмін інформацією та динаміку взаємин у групах друзів.

## ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Еколінгвістика – це міждисциплінарна наука, яка досліджує взаємозв'язок мови, соціального середовища та природного оточення, вивчає вплив мовлення на соціальну, психологічну та екологічну сфери життя, а також формує підходи до «екологічно безпечного» комунікативного середовища. Дискурс як багатовимірне явище мовленнєвої діяльності включає текст, мовця, адресата та соціокультурний контекст, що дозволяє досліджувати реалізацію мови у конкретних комунікативних ситуаціях, поєднуючи когнітивні, емоційні та соціальні чинники.

Особистісно-орієнтований побутовий дискурс – це тип комунікації, у центрі якого перебуває мовна особистість із її інтенційністю, ціннісно-смысловими орієнтирами та емоційно-прагматичними установками. Його специфіка полягає у високому рівні інтимізації, довірливості та експресивності, що забезпечує формування близьких міжособистісних стосунків і підтримку психологічного комфорту учасників спілкування.

Дискурс друзів є специфічною формою міжособистісної комунікації, у якій поєднуються вербальні й невербальні засоби, спрямовані передусім на підтримання емоційного зв'язку, взаєморозуміння та соціальної близькості. Він формується в неформальному середовищі, характеризується відсутністю жорстких мовних норм, високим рівнем індивідуалізації мовлення, емоційною відкритістю та домінуванням фатичної функції.

Особливе місце у дискурсі друзів посідають невербальні компоненти комунікації: кінесика, проксемика, просодика та паравербаліка. Вони підсилюють зміст вербальних висловлювань і виконують регулятивну функцію, забезпечуючи гармонію спілкування, уникнення конфліктів і формування відчуття довіри. Дружня взаємодія передбачає наявність спільного «невербального коду», який формується на основі спільного досвіду комунікантів і стає показником міжособистісної близькості.

Англомовний дискурс друзів характеризується поєднанням культурно-специфічних і функціональних особливостей. Британський дискурс

відзначається стриманістю, тонким гумором і фатичними елементами, тоді як американський – відкритістю, прямим вираженням емоцій і прагматичністю.

Фатична функція у дискурсу друзів забезпечує встановлення та підтримання контакту, створення психологічного комфорту, тепла й довіри між співрозмовниками. Вона проявляється у звертаннях, коротких ввічливих репліках, усмішках, кивках головою, дружніх дотиках. Інформативна функція реалізує передачу конкретної інформації – новин про особисті досягнення, події, плани чи спільні дії. Вона проявляється вербально та невербально, дозволяючи друзям ефективно обмінюватися значущими даними.

Унісонність забезпечує емоційну підтримку та солідарність, проявляючись через підтверджувальні репліки, жарти, легку іронію, дружні дотики та міміку. Вона зміцнює емоційні зв'язки та підкреслює гармонію поглядів.

Дисонансність сигналізує про розбіжності у поглядах, цінностях або підходах і проявляється у запереченнях, сарказмі, критичних зауваженнях або різних стратегіях дій. Вона стимулює чесний обмін думками, створює динаміку дискурсу, сприяє корекції поведінки та розвитку взаємин.

Отже, англomовний дискурс друзів є багаторівневою комунікативною системою, де фатичні та інформативні функції інтегруються з проявами унісонності та дисонансності, забезпечуючи емоційну підтримку, соціальну солідарність, ефективний обмін інформацією та динаміку взаємин друзів

**Перспективою** роботи вважаємо вивчення британського та американського дискурсу підлітків під кутом зору еколінгвістики.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. К.: Вид. центр «Академія», 2004. 344 с.
2. Бондар О. І. Синергетичний підхід як підґрунтя лінгвістичної екології. *Записки з українського мовознавства*. 2013. Вип. 20. С. 4–15.
3. Бровкіна О. В. Стратегія примирення та засоби її втілення в англomовному родинному дискурсі. *Матеріали студентської наукової конференції*. Суми: СумДУ, 2022. С. 20–25. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87910> (дата звернення 18.08.2025)
4. Герасімова О. М. Дискурс як соціолінгвальне явище. *Таврійський науковий вісник*. Серія «Філологія». 2020. Вип. 2. С. 35–41. URL: <https://tsj.journal.kspu.edu/index.php/tsj/article/view/477> (дата звернення 18.08.2025)
5. Дмитренко О., Кохан С. Вплив англіцизмів на сучасний український молодіжний сленг. *Журнал лінгвістичних студій*. 2021. Вип. 41. С. 87–94. URL: <https://jlingst.donnu.edu.ua/article/view/9353> (дата звернення 18.08.2025)
6. Жуковська В. В., Деркач Н. О. Еколінгвістика: становлення та основні напрями досліджень. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки*. 2011. Ч. 1. № 2. С. 66–70.
7. Куца В. А. Еколінгвістика як новітній напрям досліджень у сучасній науковій парадигмі. URL: [http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v52/part\\_1/28.pdf](http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v52/part_1/28.pdf) (дата звернення 20.08.2025)
8. Мислович Н. Дискурс розвитку сучасного українського лексикону. *Електронний архів НТУУ «КПІ»*. 2021. URL: <https://ela.kpi.ua/items/d2f84f16-0f52-460c-a22e-88aa62f84750> (дата звернення 18.08.2025)
9. Морозова І. І. Стереотипізація персонажного мовлення. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Іноземна філологія*. 2018. Вип. 87. С. 77–84.
10. Морозова О. І. Екологічний підхід до аналізу неправдивих висловлень. *Український журнал лінгвістичного дослідження*. 2015. № 55 (1). С. 112–124. URL: <https://www.academia.edu/32322973/2015>

[%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9\\_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%85%D1%96%D0%B4\\_%D0%B4%D0%BE\\_%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D1%83\\_%D0%BD%D0%B5%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D1%85\\_%D0%B2%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%8C\\_pdf](#) (дата звернення 21.09.2025)

11. Монастирєва Л. В. Дискурсивна особистість у сучасній лінгвістиці. URL: [http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v39/part\\_3/12.pdf](http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v39/part_3/12.pdf) (дата звернення 10.09.2025)

12. Нікітіна, А. В. Дискурсна особистість як лінгводидактичне поняття. *Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. № 4 (51), грудень 2015. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського. С. 271–282

13. Навальна М. І. Функціонально-стилістичні особливості книжних елементів у мові української періодики початку ХХІ ст. *Мова. культура. взаєморозуміння : зб. наук. праць*. 2013. № 3. С. 125–131.

14. Пасинок В. Г., Самохіна В. О. Еколінгвістичний підхід до аналізу іноземних мов та педагогічного процесу їх навчання в українських вишах. *Якісна мовна освіта у сучасному глобалізованому світі: тенденції, виклики, перспективи: матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф.* Суми : СумДУ, 2017. С. 128–132.

15. Приймачук В. Дискурс жіночої дружби. *Студентська наукова творчість: збірник матеріалів*. 2013. № 7. С 15-19.

16. Радю А. І. Мовна екологія: напрями та проблеми дослідження. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2013. № 27. С. 191–197.

17. Самохіна В. О. Креативна дискурсивна особистість в екосистемі творчої діяльності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н.*

Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. Вип. 90. 2019. С. 19–26.

18. Скриннік Ю. С. Еколінгвістичні виміри зміни соціальних ролей мовців у англomовному побутовому дискурсі // *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2021. № 28. С. 85–92. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/2a6df214-881d-4a24-b742-54d3c82e0076>. (дата звернення 18.08.2025)

19. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: *термінологічна енциклопедія*. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

20. Семенець О. О. Лінгвоекотолія та проблеми мовного вираження суспільних цінностей // *Нова філологія: зб. наук. пр.* Запоріжжя: Видавництво ЗНУ, 2013. № 58. С. 174–177.

21. Солощук Л. В. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англomовному дискурсі: дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 2009. 474с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0509U000509> (дата звернення: 23.08.2025).

22. Солощук Л. В. Дискурсивна особистість у світлі теорії полікодовості комунікативного процесу. *Записки з романо-германської філології*. 2015. Вип. 1 (34). С. 167–174.

23. Слухай Н. В., Снитко О. С., Вільчинська Т. П. Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2011. 367 с

24. Стишов О. А. Основні тенденції розвитку лексичного складу української мови початку ХХІ століття. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2012. № 1. С. 406–415.

25. Томчаковська Ю.О. Дискурсологія: напрями і (теоретичний огляд). Філологічні трактати. Суми: Сумський державний університет, 2021. С. 115– 121.

26. Шевченко І. С. Дискурс як когнітивно-комунікативне явище : *монографія / за ред. І. С. Шевченко*. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 280 с.

27. Шевченко І. С., Морозова О. І. Дискурс як мисленнєво-комунікативна діяльність. У: Шевченко І. С. (ред.). Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен: *монографія*. Харків: Констант, 2005. С. 233–236.
28. Шпак О. В., Самохіна В. О. Екологія контакту в англomовному дискурсі : *монографія* / О. В. Шпак, В. О. Самохіна. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 188 с.
29. Шпак О. В. Британський політичний дискурс з позиції еколінгвістики / О. В. Шпак // *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 26, Т. 2. С. 124–128. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/62838> (дата звернення 20.09.2025)
30. Шпак О. В. Комунікативний контакт у політичному дискурсі з позиції еколінгвістики. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2018. Вип. 160. С. 63–66. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/04/%D0%A1ommunicative-Contact-in-Political-Discourse-from-the-Point-of-View-of-Ecological-Linguistics-O.-V.-Shpak.pdf> (дата звернення 18.09.2025)
31. Шпак О. Еколінгвістичні особливості англomовного родинного дискурсу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32(71), № 4(1). - С. 254-259. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU\\_filol\\_2021\\_32\(71\)\\_4\(1\)\\_45](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2021_32(71)_4(1)_45) (дата звернення 18.09.2025)
32. Aleksandruk, I., Palchevska, O., Hubych, P. (2023). The impact of neologisms on the development of the modern Ukrainian media discourse of war. *InterConf*, 30(143), 195–210. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.02.2023.023> (data zvernennia 20.09.2025).
33. Bell A. (2006). News language. *Encyclopedia of language & linguistics*, 615–617. URL: <https://doi.org/10.1016/b0-08-044854-2/00716-1> (data zvernennia 19.08.2025).
34. Fill A. (2001). *The ecolinguistics reader: language, ecology, and environment*. New York. 291 p.

35. Francesca Viridis, D. (2022). Ecostylistics, Ecolinguistics and Stylistics: A Theoretical Overview. In *Ecological Stylistics* (pp. 29–86). Springer. URL: [https://doi.org/10.1007/978-3-031-10658-3\\_2](https://doi.org/10.1007/978-3-031-10658-3_2) (data zvernennia 20.09.2025).
36. Haarmann H. (1986). *Language in ethnicity: a view of basic ecological relations*. Berlin. 286 p.
37. Harre R. (1999). *Greenspeak. A Study of Environmental Discourse*. London; New Delhi; Thousand Oaks. 224 p.
38. Haugen E. (1972). *The Ecology of Language*. Stanford. 211 p.
39. Haugen E. I. (1972). *The Ecology of Language: Essays / selected and introduced by Anwar S. Dil*. Stanford: Stanford University Press. XIV, 366 p.
40. He W. (2021). Theoretical Framework for Ecological Discourse Analysis: A Summary of New Developments. *Journal of World Languages*, 10(1), 1–22. URL: <https://doi.org/10.1515/jwl-2021-0030> (data zvernennia 10.09.2025).
41. Kuusalu, S.-R., Stibbe, A. (2025). Ecolinguistic Learning Modules for English Language and Linguistics. In *Transformative Language Teaching for Sustainability* (pp. 277–301). Springer. URL: [https://doi.org/10.1007/978-3-031-85493-4\\_11](https://doi.org/10.1007/978-3-031-85493-4_11) (data zvernennia 20.09.2025).
42. McDermott J. H., Hauser, M. D., Spelke, E. S. (2016). Indifference to dissonance in native Amazonians reveals cultural variation in music perception. *Science*, 356(6335), 595–599.
43. Parncutt R., Hair G. (2017). Consonance and dissonance: A review of the literature. *Journal of Interdisciplinary Music Studies*, 11(1), 1–20.
44. Ponton D. M. (2022). Ecolinguistics and Positive Discourse Analysis: Convergent Pathways. *MediAzioni*, 34(1), A36–A54. URL: <https://doi.org/10.6092/issn.1974-4382/15506> (data zvernennia 20.08.2025).
45. Ponton D. M. (2024). *Exploring Ecolinguistics: Ecological Principles and Narrative Practices*. Bloomsbury Academic. URL: <https://www.bloomsbury.com> (data zvernennia 20.08.2025).

46. Ponton, D. M. (2024). Language and Ecology in Social Imaginaries: Ecolinguistic Perspectives. *Journal of World Languages*, 10(2), 273–279. URL: <https://doi.org/10.1515/jwl-2024-0052> (data zvernennia 12.09.2025).
47. Shevchenko I. S. (2019). A cognitive-pragmatic perspective on apologies in English and Ukrainian discourse *Philological Studies (LEGE ARTIS)*, 2, 301-341. URL: [https://lartis.sk/wp-content/uploads/2019/11/ShevchenkoGutorov\\_Issue-2\\_2019.pdf](https://lartis.sk/wp-content/uploads/2019/11/ShevchenkoGutorov_Issue-2_2019.pdf) (data zvernennia 20.09.2025).
48. Soloshchuk L. V. (2023). Ecolinguistic approach to the analysis of the notion “leader’s charisma” based on English non-fiction literature. URL: <https://www.researchgate.net/publication/378626613> (data zvernennia 20.09.2025).
49. Soloshchuk L. V. (2015). Identification of interaction of verbal and non-verbal components in ecolinguistics. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/12082957.pdf> (data zvernennia 12.08.2025).
50. Steffensen S. V., Fill, A. (2014). Ecolinguistics: The state of the art and future horizons. *Language Sciences*, 41, 6–25. DOI: 10.1016/j.langsci.2013.08.003.
51. Stibbe A. (2021). *Ecolinguistics: Language, Ecology and the Stories We Live By* (2nd ed.). Abingdon, Oxfordshire: Routledge. 260 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780367855512> (data zvernennia 20.09.2025).
52. Stibbe, A. (2015). Positive Discourse Analysis: Rethinking Human Ecological Relations. In *The Handbook of Language and Politics* (pp. 275–292). Routledge. DOI: <https://doi.org/10.1080/17513758.2015.1055551>.
53. Zhang R., He, W. (2025). Ecological Discourse Analysis: A Unified Perspective. In *Ecolinguistics and Emplacement* (pp. 19–38). Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003317029-5>.

## СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

54. Grey's Anatomy. URL: <https://abc.com/show/b7d90f97-dbb2-4ab5-b141-f9cbeae53581> (data zvernennia 20.08.2025).
55. How I Met Your Mother. URL: <https://www.imdb.com/title/tt0460649/>
56. The Big Bang Theory. URL: <https://uaserials.my/1106-teoriya-velikogo-vibuhu-11-sezon.html> (data zvernennia 20.08.2025).
57. New Girl. URL: <https://uaserials.my/series/subtitles/> (data zvernennia 20.08.2025).
58. Scrubs. URL: <https://www.google.com/search?q=scrubs+watch+online&oq=scrubs+&aqs=chrome.3.69i59j69i57j0i512l4j0i67i512i650j69i60.23467j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8> (data zvernennia 20.08.2025).
59. The Office. URL: <https://www.imdb.com/title/tt0386676/> (data zvernennia 20.08.2025).
60. Brooklyn Nine-Nine. URL: <https://uafix.net/serials/bruklin-9-9/>
61. Parks and Recreation. URL: [https://www.rottentomatoes.com/tv/parks\\_and\\_recreation/s03/e13](https://www.rottentomatoes.com/tv/parks_and_recreation/s03/e13) (data zvernennia 20.08.2025).
62. Harry Potter and the Deathly Hallows URL: <https://kino-teatr.ua/uk/film/harry-potter-and-deathly-hallows-part-2-4941.phtml> (data zvernennia 20.08.2025).
63. Good Will Hunting. URL: <https://tv.kyivstar.ua/en/movie/64ca82b4e4b0286269de0d11-1997-good-will-hunting> (data zvernennia 20.08.2025).
64. The Intouchables. URL: <https://www.imdb.com/title/tt1675434/> (data zvernennia 20.08.2025).

## ДОДАТКИ

## Додаток А

## Еколінгвістичні принципи англомовного дружнього дискурсу

| Принцип                                      | Визначення                                                                             | Приклад реалізації                                                                           |
|----------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Принцип підтримки</b>                     | Підтвердження значущості співрозмовника, створення відчуття солідарності й опори       | <i>You're my person. / You'll nail it.</i>                                                   |
| <b>Принцип рівноваги</b>                     | Баланс між близькістю та автономією, збереження особистих меж у дружньому спілкуванні  | <i>Not tonight, I'm tired. / I need you to focus.</i>                                        |
| <b>Принцип емоційної безпеки</b>             | Створення атмосфери довіри та щирості, можливість говорити про складні теми без страху | <i>I don't want to lose our friendship. / You can always talk to me.</i>                     |
| <b>Принцип гумору</b>                        | Використання жартів для зниження напруження, підтримання позитивного тону              | <i>Well, at least we didn't blow up the place. / Let's eat waffles and forget the world.</i> |
| <b>Принцип екологічної економії мовлення</b> | Використання мінімальних мовних засобів із максимальною смисловою та емоційною вагою   | <i>Got it. / Always. / I'm here.</i>                                                         |

## ABSTRACT

**of the BA thesis “English-Speaking Discourse of Friends from the Perspective of  
Ecolinguistics” (Kharkiv, 2025),**

**written by Olha Vynnychenko**

**(research advisor – Associate Professor, Ph.D. Olena Shpak)**

This thesis investigates the ecolinguistic characteristics of modern English-speaking discourse of friends. The research focuses on the ecological balance of interpersonal communication, the harmony of verbal and non-verbal interaction, and the role of empathy, communicative support and ethical principles in maintaining friendly contact. The study is **relevant** due to the growing importance of interpersonal communication in the globalized world and the necessity of understanding how ecological principles manifest themselves in informal English discourse.

The **object-matter** of the research is the English-speaking discourse of friends. The subject-matter is ecolinguistic parameters of phaticity, informativeness, unison and dissonance in friendly communication. The research **aims** at defining the ecolinguistic essence of communicative contact in the English-speaking discourse of friends.

In order to achieve this **aim**, the following **objectives** have been set:

- to determine the theoretical and methodological foundations of ecolinguistics;
- to define the notion of discourse and outline its main types with emphasis on friendly discourse as a subtype of personal-oriented communication;
- to explore the category of communicative contact as a regulator of interpersonal interaction in friendly discourse;
- to examine the role of non-verbal means (kinesics, proxemics, prosody and paraverbal features) in maintaining ecological harmony of communication;
- to analyze the ecolinguistic peculiarities of phatic and informative utterances in the English-speaking discourse of friends;
- to identify unison and dissonant types of interaction as indicators of ecological and non-ecological communication;

- to outline the ecolinguistic principles that ensure emotional balance, empathy and mutual respect between interlocutors.

**The methods** of the research include the descriptive and functional-communicative methods for identifying the roles of phatic and informative utterances; the comparative method for contrasting friendly discourse with other subtypes of everyday communication; and the ecolinguistic approach for analyzing the harmony and disharmony in verbal and non-verbal interaction.

**The material** for analysis comprises 112 fragments of communication selected from modern English-language fiction, films and TV series.

**The practical value** of the thesis lies in the possibility of using its results in courses on ecolinguistics, discourse studies, intercultural communication, and in teaching English as a foreign language, especially for developing communicative competence and maintaining interpersonal harmony.

**The thesis consists** of an introduction, two chapters with conclusions, general conclusions, the list of references and illustrative material, and appendices. The total volume of the paper is 60 pages, including 55 pages of the main text.

The **first** chapter presents the theoretical background of the study, defining ecolinguistics as a modern interdisciplinary science, characterizing discourse and its main types, and specifying the category of communicative contact and non-verbal means of communication.

The **second** chapter focuses on ecolinguistic peculiarities of English-speaking friendly discourse. It analyzes phatic and informative components, unison and dissonant markers, and defines the main ecolinguistic principles that ensure the ecological balance of communication between friends.